

Με την πένα των Άλλων:
όψεις της επαναστατημένης Ελλάδας
κατά τον 19ο αιώνα

Through the Pen of Others:
Nineteenth-Century Views
of Revolutionary Greece

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
8-11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2021

INTERNATIONAL CONFERENCE
SCHOOL OF PHILOSOPHY
NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS
8-11 DECEMBER 2021

ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΝΝΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

**Με την πένα των Άλλων:
όψεις της επαναστατημένης Ελλάδας
κατά τον 19ο αιώνα**

**ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
8-11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2021**

*Υπό την αιγίδα
της Βουλής των Ελλήνων*

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Αθήνα 2026

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Επιστημονική επιμέλεια: Αχιλλέας ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ
Ιωάννης Δημ. ΤΣΟΛΚΑΣ
Αναστασία ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ
Ρουμπίνη ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ
Σπυρίδων ΜΑΥΡΙΔΗΣ
Ευτέρπη ΜΗΤΣΗ
Δέσποινα ΠΡΟΒΑΤΑ

Σχεδιασμός - Σελιδοποίηση: Άννα ΠΑΤΡΙΝΟΥ

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία: ΠΑΡΙΣΙΑΝΟΥ Α.Ε.

© Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών 2026

ISBN: 978-960-560-245-1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικά / Introduction

Χαιρετισμός του Κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών καθ. Αχιλλέα ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ / Greetings by the Dean of the School of Philosophy of the National and Kapodistrian University of Athens, Prof. Achilleas G. CHALDÆKES [9]

Εισαγωγή της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου / Introduction by the Scientific Committee of the Conference [11]

Κεντρικοί ομιλητές / Keynote speakers

Ioannis D. TSOLKAS - Con la penna degli Italiani: luoghi di martirio ed eroi greci nella costruzione dell'identità nazionale italiana [39]

Denys BARAU - Philhellénisme libéral, Philhellénisme ultra : deux orientations de la mobilisation française en faveur des Grecs ? [57]

I.

Λογοτεχνία: η απήχηση της Ελληνικής Επανάστασης και η συγκρότηση του Ελληνικού Κράτους στην παγκόσμια παραγωγή / Literature: the impact of the revolution and the founding of the Greek state

Γεράσιμος ΖΩΡΑΣ - Μαρία ΣΓΟΥΡΙΑΔΟΥ - Ο Ρήγας Φεραίος, ο Μάρκος Μπότσαρης και ο Διονύσιος Σολωμός όπως απεικονίζονται μέσα από τις ποιητικές συνθέσεις του Luigi Mercantini [77]

Federica AMBROSIO - Amor di patria e comun destino. Il modello leopardiano in *Missolungi caduta il di 23 aprile 1826* di Luigi Spessa [84]

Stathis BIRTACHAS - La Grecia rivoluzionaria di un anonimo combattente italiano (1826-1827) [89]

Ada BOUBARA - La Grecia risorgimentale e la poesia filellenica italiana [96]

John BUTCHER - “Dal suo squallor rivivere in beltà giovanile dovea pur Grecia”. Prodezze elleniche antiche e della guerra di indipendenza nei *Fasti della Grecia nel XIX secolo* (1832) di Antonio Mezzanotte [102]

Maria Cristina CATALDO - Il viaggio sentimentale e reale in Grecia di Saverio Scrofani: la lunga strada del Filellenismo [109]

Jolanda DYGUL - La rivolta greca (1770) negli scritti degli autori veneziani dedicati alla prima spartizione della Polonia [114]

Milagro MARTÍN-CLAVIJO - Marco Bozzari nella tragedia italiana. Il ruolo dell'emozione nel discorso risorgimentale [120]

- Angelo ROMANO - Niccolò Tommaseo e la Grecia rivoluzionaria: brevi considerazioni sui “Canti popolari della Grecia” [127]
- Anna THEMOU - La Grecia rivoluzionaria dell’Ottocento nell’opera di Alberto Savinio [132]
- Σοφία ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ - «Χαρά και πόνος»: Η ιδανική Ελλάδα και η διαλεκτική της Επανάστασης στον *Υπερίωνα* του Χαϊλντερλιν [139]
- Marco HILLEMANN - Das Land der Griechen mit der Feder suchend: Der philhellenische Lyriker, Publizist und Übersetzer Wilhelm Müller [146]
- Stefan LINDINGER - Jean Paul und das aufständische Griechenland [153]
- Anne-Rose MEYER - Zwischen Kunstautonomie und Politik: Shelley, Heine, Hugo schreiben über den Griechischen Unabhängigkeitskrieg [160]
- Jürgen PELZER - Das nicht verlöschende „Griechische Feuer“. Heinrich Heine und die Wurzeln des deutschen Philhellenismus [168]
- Κωνσταντίνα ΤΣΟΝΑΚΑ - Griechische Erinnerungsorte in der Reiseliteratur und Lyrik Emanuel Geibels und Robert Waldmüllers. Loci gloriae oder loci ex negativo? [176]
- Sergio CORRADO - Hellas-Kitsch. Griechenland als Antidot zur Gegenwart in der deutschen Lyrik des späten 19. Jahrhunderts [185]
- Νίκος ΣΓΟΥΡΟΜΑΛΛΗΣ - Κατασκευάζοντας το πορτραίτο του Βασιλιά των Ορέων: Η αφηγηματοποίηση της ελληνικής Ιστορίας μέσα από τις εικονοποιητικές πρακτικές στο έργο του Edmond About [193]
- Λάμπρος ΦΛΙΤΟΥΡΗΣ - Το Αιγαίο στις Φλόγες: Η Ελληνική Επανάσταση του Ιουλίου Βερν [200]
- Πολύδωρος ΓΚΟΡΑΝΗΣ - Η απήχηση της Ελληνικής Επανάστασης στον Βαλκανικό χώρο: «Γηγενείς της Μπόκα στον πόλεμο για την απελευθέρωση της Ελλάδος» του Λαζάρ Τομάνοβιτς [208]
- Τατιάνα ΜΠΟΡΙΣΟΒΑ - Η μετεπαναστατική Ελλάδα μέσα από τα μάτια των Ρώσων ζωγράφων, βάσει του βιβλίου του Λ. Μπακστ «Ο Σερόφ και εγώ στην Ελλάδα. Ταξιδιωτικές σημειώσεις» [216]
- Людмил ДИМИТРОВ - Перечитывая Пушкина или греческий бунтарский привкус русского романтизма [224]
- Ifigenija RADULOVIC – Snežana VUKADINOVIC – Eleni RADOULOVITS - Ο Γιοβάν Στέρια Πόποβιτς και η Ελληνική Επανάσταση του 1821 [232]
- Miguel CASTILLO DIDIER - La Revolucion Griega pionera en la abolicion de la esclavitud [243]
- Spyridon MAVRIDIS - La imagen del *oltro* en la «La libertad de Grecia» de Florencio Varela. Una crónica poética de la insurrección griega desde la perspectiva del liberalismo argentino [249]

II.

Επιστημονικός λόγος – δοκίμιο / Academic discourse – essay

- Βασίλης ΣΑΜΠΑΤΑΚΑΚΗΣ - Ο Ελληνικός Αγώνας για την Ανεξαρτησία μέσα από το δοκίμιο για την Ελληνική Επανάσταση του Σουηδού ταγματάρχη Nils Fredrik Aschling [259]
- Νικόλαος-Ιωάννης ΚΟΣΚΙΝΑΣ - «Είμαι λυπημένος, αισθάνομαι σαν στο σπίτι μου εδώ»: Η εικόνα της μεταεπαναστατικής Ελλάδας μέσα από τα μάτια του μεγάλου «παραμυθά» Χανς Κρίστιαν Άντερσεν [265]
- Aglaia BLIOUMI - Jakob Philipp Fallmerayer als Literaturkritiker. Kritische Anmerkungen Fallmerayers zum Reisebericht *Reiselust in Ideen und Bildern aus Italien und Griechenland* von J. P. E. Greverus [272]

Kosmas RASPITSOS - Neugriechische Volkskultur in deutschsprachigen Quellen des 19. Jahrhunderts als „erweiterter Philhellenismus“ am Beispiel Bernhard Schmidts (1837-1917) [279]

Ρέα ΔΕΛΑΒΕΡΟΥΔΗ - Οι γραμματικές του Αγώνα [287]

Δέσποινα ΠΡΟΒΑΤΑ - Η Ιουλιέττα Αδάμ και η αναβίωση του Φιλελληνισμού [295]

Vassiliki LALAGIANNI - Identités nationales et nouvel état hellénique à travers les impressions de voyage et les essais de Dora d'Istria [303]

Antigone SAMIOU - L'altérité grecque à travers les récits de voyageuses en langue françaises au XIXe siècle [309]

Maria SPIRIDOPOULOU - Adélaïde Dufrenoy une écrivaine philhellène inconnue [317]

Λυμπέρης ΚΟΡΕΑΣ - *Carta de Jamaica*, του Simón Bolívar και *Ελληνική Νομαρχία*, Αωνύμου του Έλληνο: Κείμενα επαναστατικά, σύγχρονα και διαφορετικά [324]

Matilde MORCILLO - Reconocimiento del estado nacional Griego en el marco de las relaciones bilaterales entre España y Grecia (1833-1839) [332]

III.

Η επαναστατημένη Ελλάδα στον διεθνή τύπο: θέσεις και αντιθέσεις / Revolutionary Greece in the international press: positions and contrasts

Carmela PANARELLO - La Guerra d'indipendenza ellenica nel Gabinetto Vieusseux [341]

Andrea SCARDICCHIO - Risonanze della Grecia ribelle nelle pagine dell'*Antologia* [348]

Mathilde PYRLI - "Greece! Glorious Greece! What art thou but a name?" From Revolution to Kingdom through the pages of the *New Monthly Magazine* 1821-1833 [356]

Maria SCHOINA - The Greek War of Independence in Leigh Hunt's articles in The Examiner [363]

IV.

Η επαναστατημένη Ελλάδα στις εικαστικές και τις παραστατικές τέχνες / Revolutionary Greece in the visual and performing arts

Θοδωρής ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ - Η Ελληνική Επανάσταση *all'antica*: Η Αρχαιότητα στην εικαστική παραγωγή του Φιλελληνισμού [371]

Chrysa DAMIANAKI - Il pittore italiano Giovanni Marghinotti e la rivoluzione greca del 1821 [383]

Ελένη ΓΕΩΡΓΙΟΥ - Η τυπολογία του ηρωισμού, του έρωτα και του θανάτου στο θέατρο του Φιλελληνισμού [389]

Κατερίνα ΔΙΑΚΟΥΜΟΠΟΥΛΟΥ - *The Grecian Captive, or The Fall of Athens* του M.M. Noah, Νέα Υόρκη, 1822. Μια αμερικανική φιλελληνική θεατρική απόπειρα [395]

Glikeria SELIMI - The visual representation of women in the Greek War of Independence: *Greece on the Ruins of Missolonghi* by Eugène Delacroix, Ary Scheffer's *The Souliot Women* and *The Exodus from Missolonghi* by Theodoros Vryzakis [403]

Δημοσθένης ΦΙΣΤΟΥΡΗΣ - «Le jeune Grec», «Le Klephte» και «Le Giaour» ως πηγή έμπνευσης για τα γαλλικά φιλελληνικά άσματα [408]

V.

**Ἡρωες – ηρωίδες: έμφυλες ταυτότητες - γυναικεία γραφή /
Heroes - heroines: gender identities - women's writing**

Daniela BOMBARA - Il Filellenismo delle letterate siciliane fra esaltazione patriotica e rivendicazione di un'autonoma visione al femminile della guerra di liberazione [417]

Francesca Martina FALCHI - Il dramma di Parga: La riscrittura al femminile. Orintia Romagnoli Sacratì e Massimina Rosellini Fantastici [427]

Gilda TENTORIO - Bubulina in Italia: Un paradigma ambiguo [433]

Θεολογία ΤΡΑΚΑ - Η εικόνα των Ελληνίδων σε φιλελληνικά μυθιστορήματα δύο Γερμανίδων συγγραφέων του 19ου αιώνα [440]

Elli CARRANO - Von Hamburg nach Chania. Elpis Melena: Die Muse des Risorgimento im kretischen Befreiungskampf ab 1866 [446]

Anne ROUHETTE - Greece in Mary Shelley's *The Last Man* (1826) [453]

Τιτίκα ΔΗΜΗΤΡΟΥΑΙΑ - Εικόνες Ελληνίδων σε γαλλικά φιλελληνικά κείμενα (1825-1827) [458]

Gordana BLAGOJEVIĆ - Το πέρασμα από τη σερβική στην Ελληνική Επανάσταση: μία γυναικεία υπόθεση. Η ιστορική μορφή της Τσούτσουκ Στάνα [469]

VI.

Συγκρότηση εθνικών ταυτοτήτων / The formation of national identities

Olga BEZANTAKOU - Der deutsche Philhellenismus zwischen Identitätskonstruktion(en) und Idealisierung(en): Das Beispiel der Münchner Propyläen [477]

Friedgar LÖBKER - Klassische Bildung zwischen kultureller Manifestation und kollektiver Identitätsstiftung [483]

Konstadinos MARAS - Der deutsche Vereinsphilhellenismus als europäisches zivilgesellschaftliches Projekt [490]

Monika ALBRECHT - Reaktionen auf die Griechische Revolution 200 Jahre danach – aus der Perspektive von *Critical Post-Colonial Studies* [497]

Hans Bernhard SCHLUMM - Deutsche Philhellenen der zweiten Generation [505]

Αναστασία ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΙΔΗ - Δρόμοι παράλληλοι μα αποκλίνοντες: Η Ελληνική Επανάσταση ως αφορμή για εθνική ενδοσκόπηση στους Πολωνούς λογοτέχνες του Ρομαντισμού [511]

Μαρία ΜΑΝΩΛΑ – Άννα Ειρήνη ΤΣΑΤΑΛΜΠΑΣΟΓΛΟΥ - Η επίδραση των μνημείων και των γεγονότων του 1821 στον σημερινό ξένο περιηγητή [519]

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Η Φιλοσοφική γιορτάζει: υπ' αυτό το ευάκουστο μήνυμα, η Φιλοσοφική Σχολή συμμετείχε στις ποικίλες λαμπρές εκδηλώσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών για την επέτειο των 200 ετών από την Ελληνική Επανάσταση, μεταξύ άλλων και μέσω της διοργάνωσης του διεθνούς συνεδρίου «Με την πένα των Άλλων: όψεις της επαναστατημένης Ελλάδας κατά τον 19^ο αιώνα».

Η έμπνευση και πρωτοβουλία για τη διοργάνωση του εν λόγω συνεδρίου ανήκει στον αγαπητό συνάδελφο, καθηγητή του Τμήματος Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, κ. Ιωάννη Τσόλκα, τη σχετική πρόταση του οποίου ασμένως και αμέσως αποδεχτήκαμε, υπό την ιδιότητα του κατ' εκείνη την περίοδο Κοσμήτορος της Σχολής, συγκροτήσαμε δε και ειδική επιστημονική επιτροπή, από εκπροσώπους των έξι ξενόγλωσσων Τμημάτων της Φιλοσοφικής Σχολής (συγκεκριμένα, από τους εκλεκτούς συναδέλφους Εύη Μήτση, Δέσποινα Προβατά, Αναστασία Αντωνοπούλου, Ρουμπίνη Δημοπούλου, Σπυρίδωνα Μανρίδη και Όλγα Αλεξανδροπούλου), μian επιτροπή στην οποία αρχικά συμμετείχαν και εκπρόσωποι των δύο καλλιτεχνικών Τμημάτων της Σχολής (συγκεκριμένα, οι αγαπητοί συνάδελφοι Ευανθία Στιβανάκη και Νικόλαος Μαλιάρας).

Το συνέδριο διεξήχθη υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων, γεγονός που περιεποίησε ιδιαίτερη τιμή στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Επιπροσθέτως, οφείλουμε ευγνώμονες ευχαριστίες προς τον φίλτατο ακαδημαϊκό κ. Πασχάλη Κιτρομηλίδη, που δίχως δισταγμό και παρά το βεβαρημένο πρόγραμμά του αποδέχθηκε την πρόταση της επιστημονικής επιτροπής να εκφωνήσει την πανηγυρική κεντρική ομιλία, υπό τον τίτλο «Η Ελληνική Επανάσταση και η Ευρωπαϊκή Πολιτική Σκέψη». Από καρδιάς ευχαριστούμε, επίσης, όλους όσοι εκοπίασαν για την άρτια, μεθοδική και συστηματική, ετοιμασία του συνεδρίου: τα μέλη της προαναφερθείσας επιστημονικής επιτροπής, καθώς και τους συναδέλφους που συνεκρότησαν την οργανωτική επιτροπή και συνέβαλαν καθοριστικά στην προετοιμασία των εργασιών του συνεδρίου (συγκεκριμένα, τις κυρίες Ρουμπίνη Δημοπούλου, Σουσάνα Λούγκο-Μιρόν, Αγλαΐα Μπλιούμη και Μαρία Σπυριδοπούλου).

Το συνέδριο πλαισίωσαν δύο εξαιρετικές, ευφάνταστες και πρωτότυπες, μουσικές εκδηλώσεις:

- το υπό τον τίτλο «*Εθνική και Φιλελληνική Μούσα για το 1821*» μουσικό πρόγραμμα, που επιμελήθηκε ο αγαπητός συνάδελφος Δημοσθένης Φιστουρής, όπου να υπογραμμιστεί ότι συνέπραξαν μουσικολογιάται συνάδελφοι από τα Τμήματα Μουσικών Σπουδών της χώρας μας, συγκεκριμένα ο καθηγητής της Σχολής Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Αθανάσιος Τρικούπης, ως πιανίστας, η υψίφωνος Ρόζα (Καπόν) Πουλημένου, καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου και η μεσόφωνος Αγγελική Καθαρίου, καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας
- το μουσικό πρόγραμμα, υπό τον τίτλο «*Φάγαμεν ψωμί, τραγουδήσαμεν κ' εγλεντήσαμεν*», καρπός της μουσικολογικής έρευνας του αγαπητού συναδέλφου Λάμπρου Λιάβα, καθηγητή του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, μία εμμελής περιδιάβαση που ανέδειξε και υπογράμμισε τη σημασία του τραγουδιού στην Εθνεγερσία του 1821, ένα πρόγραμμα που ερμηνεύτηκε από όμιλο διδασκόντων, φοιτητών και συνεργατών του οικείου προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Μουσικών Σπουδών.

Προς όλους τους καλλιτέχνες απευθύνεται η ευαρέσκεια και ο δίκαιος έπαινος της Κοσμητείας της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, για τη δαψυλή και αφιλοκερδή προσφορά τους στο συνέδριο.

Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι το συνέδριο δεν θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί δίχως τη γενναioφρονη αρωγή των εν Αθήναις Πρεσβειών της Αυστρίας, της Γαλλίας, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της Ελβετίας, της Ισπανίας και της Ιταλίας, καθώς και των μορφωτικών ιδρυμάτων Γαλλικό Ινστιτούτο Ελλάδος, Ινστιτούτο Θερβάντες και Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο. Είναι δυσπερίγραπτη η ευγνωμοσύνη μας και απευθύνεται βαθυσεβάστως προς τους επικεφαλής των παραπάνω Πρεσβειών και Ινστιτούτων.

Το πρόγραμμα του συνεδρίου «Με την πένα των Άλλων: όψεις της επαναστατημένης Ελλάδας κατά τον 19^ο αιώνα» της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, με ένα σύνολο 120 περίπου εισηγητών, προερχομένων από χώρες όπως οι προαναφερθείσες αλλά και άλλες, επιπλέον δε με βαρυσήμαντες κεντρικές ομιλίες, όπως αυτές του Denys Barau και του Ιωάννη Τσόλκα, απετέλεσε ένα διαυγέστατο κάτοπτρο της εργώδους προσπάθειας όλων των συντελεστών του και προοιωνίζεται την επιτυχία της κυκλοφορίας των ανά χείρας Πρακτικών του.

Για τη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αλλά και άκρως συμβολικό, το γεγονός ότι αυτό το συνέδριο οργανώθηκε υπό την εποπτεία, ακαδημαϊκή μέριμνα και επιστημονική ευθύνη των έξι ξενόγλωσσων Τμημάτων της Σχολής. Αναδεικνύεται έτσι περαιτέρω, απτά και τεκμηριωμένα, μάλιστα δε σε μια συγκυρία ευαίσθητη ή και εύθραυστη για το μέλλον των ίδιων αυτών Τμημάτων, η σημαντική, η πρωτοπόρος, η δυναμική και η αδιαπραγμάτευτη παρουσία τους στο ελληνικό και διεθνές ακαδημαϊκό στερέωμα.

Καθηγητής Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης
Μέλος του Συμβουλίου Διοίκησης του ΕΚΠΑ

«Με την πένα των Άλλων: όψεις της επαναστατημένης Ελλάδας κατά τον 19ο αιώνα»

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
8-11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2021

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Φιλοσοφική Σχολή του ΕΚΠΑ υπό την κοσμητεία του καθηγητή Αχιλλέα Χαλδαιάκη πραγματοποίησε από τις 8 έως τις 11 Δεκεμβρίου 2021 διεθνές συνέδριο με εντυπωσιακή συμμετοχή 118 συνέδρων από πολλές χώρες της Αμερικής και της Ευρώπης, που με τις επιστημονικές ανακοινώσεις τους διεύρυναν τη γνώση που ήδη είχαμε για τις ποικίλες αναπαραστάσεις και θεωρήσεις της επαναστατημένης Ελλάδας τον 19ο αιώνα. Τιμητική ήταν η απόφαση που έλαβε η Βουλή των Ελλήνων να θέσει υπό την αιγίδα της το συνέδριο και να φιλοξενήσει την επίσημη τελετή έναρξης στην Αίθουσα της Παλαιάς Βουλής. Επιπλέον, η υποστήριξη του συνεδρίου από τις Πρεσβείες της Αυστρίας, της Γαλλίας, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της Ελβετίας, της Ισπανίας και της Ιταλίας, καθώς και από τα μορφωτικά ιδρύματα Γαλλικό Ινστιτούτο Ελλάδας, Ινστιτούτο Θερβάντες και Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο ανέδειξε την εμβληματική σημασία της επαναστατημένης Ελλάδας κατά τον 19ο αιώνα.

Στο πλαίσιο του συνεδρίου πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μουσικές εκδηλώσεις (*Εθνική και Φιλελληνική Μούσα για το 1821, «Φάγαμεν ψωμί, τραγουδήσαμεν κ' ἐγλεντήσαμεν» - Τα τραγούδια του 1821*) καθώς και ξενάγηση στην έκθεση «Αντικρίζοντας την Ελευθερία!» στην Αίθουσα Ελευθερίου Βενιζέλου, στο κτήριο της Βουλής των Ελλήνων.

Η Ελλάδα σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα επαναστατεί και αντιπροσωπεύει για πολλούς ξένους την ενσάρκωση ανθρωπιστικών αξιών. Στην Ευρώπη κυριαρχούν τα ιδεώδη της ανεξαρτησίας, της ελευθερίας, της αυτοδιάθεσης των εθνοτήτων και της αλληλεγγύης. Γεγονότα που ξεκινούν με την καταστροφή του Σουλίου και τα συμβάντα της Επανάστασης του 1821 και φτάνουν ως την Κρητική Επανάσταση και τον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897, καθορίζουν την επαναστατημένη νεότερη Ελλάδα (1821-1900). Ο ελληνικός αγώνας εμπνέει και συγκινεί ξένους συγγραφείς και διανοούμενους, καλλιτέχνες, μουσικούς και δραματουργούς, δημιουργεί μόδα και ζωντανεύει σε αντικείμενα του καθημερινού βίου. Ο ευρωπαϊκός και διεθνής τύπος καταγράφει και αναλύει τα ιστορικά γεγονότα, βιογραφεί τους πρωταγωνιστές και διαμορφώνει την κοινή γνώμη. Πολλοί ξένοι συμπαρίστανται στις ελληνικές επιδιώξεις για συγκρότηση του κράτους-έθνους, άλλοι, ωστόσο, ακολουθούν διαφορετικές προσεγγίσεις.

Η Ελλάδα καθίσταται ο τόπος που ενώνει τη φαντασία με την πολιτική. Αυτή η φαντασιακή χώρα των επαναστάσεων, με όλες τις αντιφάσεις της, ορίζει την πένα των Άλλων και την οπτική τους πάνω στα μεγάλα ζητήματα του 19ου αιώνα, όπως η ελευθερία και η δουλεία, η επανάσταση και η αυτοκρατορία, η αποικιοκρατία και ο εθνισμός. Η εδραίωση του ιδανικού της κλασικής αρχαιότητας, αλλά και τα κινήματα του Ρομαντισμού και του Φιλελληνισμού, αποτυπώνουν διαφορετικές όψεις και συχνά συγκρούονται με το παρόν και την πραγματικότητα του τόπου ή συνδέονται με τις συζητήσεις για το έθνος-κράτος και τα δικαιώματα των γυναικών, των υποτελών και των υπόδουλων λαών. Το φαινόμενο του Φιλελληνισμού σφράγισε βαθιά και πολυσήμαντα την Ελληνική Επανάσταση. Το ρωμαλέο αυτό πνευματικό κίνημα, έλαβε στη συνέχεια τη μορφή υλικής και στρατιωτικής υποστήριξης των εξεγερμένων Ελλήνων και επηρέασε αποφασιστικά την εξέλιξη των πολιτικών γεγονότων, με αποτέλεσμα να αναδειχθεί σε κορυφαίο ιστορικό φαινόμενο του καιρού του.

Η Ελληνική Επανάσταση είχε έντονη και ουσιαστική απήχηση εκτός του Ελλαδικού χώρου. Η ίδια η πορεία της καθορίστηκε από το προσεκτικό και συμμετοχικό βλέμμα πολλών ξένων χωρών, όχι μόνο λόγω της ποικίλης υποδοχής που είχαν τύχει οι Έλληνες εξόριστοι, με τις αντιθέσεις και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, αλλά και λόγω των εκδηλώσεων αλληλεγγύης από δημοκράτες και φιλελεύθερους

από όλο τον κόσμο. Η διπλωματική και στρατιωτική υποστήριξη έφτασε στο αποκορύφωμά της με την αποφασιστική συμμετοχή των τριών μεγάλων δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) στη Ναυμαχία του Ναβαρίνου (20 Οκτωβρίου 1827).

Είναι γνωστό ότι τα σημαντικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής Επανάστασης και τα ηρωικά, αλλά και τα αμφιλεγόμενα γεγονότα της, αποτέλεσαν πρόκληση για τους διανοούμενους, τους καλλιτέχνες και την κοινή γνώμη σε όλο τον κόσμο, τόσο την περίοδο της Επανάστασης όσο και σε μεταγενέστερες εποχές. Αυτό που συνέβαινε στην Ελλάδα τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή δεν ήταν απλώς ένα ελληνικό γεγονός. Η ιδιαιτερότητα της κατάστασης της χώρας αντηχούσε στην επεξεργασία μοναδικών και αντιφατικών ιδεολογικών και πολιτικών προτύπων που μεταφέρθηκαν μέσα από μια σειρά αφηγήσεων, τόσο σε επίπεδο ενός συναισθηματικά φορτισμένου χρονικού όσο και στο φαντασιακό. Πλουσιότατο είναι το «ρεπερτόριο» των ξένων απόψεων για την ελληνική κατάσταση, οι οποίες μελετήθηκαν ποικιλοτρόπως στο επίπεδο των πολιτικών και ιδεολογικών σχέσεων, της πολιτικής, ακόμα και της φιλοσοφικής σκέψης. Η επιστημονική επιτροπή του Συνεδρίου της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών θεώρησε ότι θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον να οικοδομήσει μια νέα σύνθεση προσανατολισμένη στις ποικίλες επιρροές που άσκησε η Ελληνική Επανάσταση σε λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό επίπεδο σε διαφορετικούς πολιτισμούς, εντός και εκτός Ευρώπης, δεδομένης της επιστημονικής στόχευσης στην πρόσκληση ενδιαφέροντος: «το συνέδριο φιλοδοξεί να διευρύνει τη γνώση που έχουμε για τις ποικίλες αναπαραστάσεις και θεωρήσεις της επαναστατημένης Ελλάδας τον 19ο αιώνα και τον βαθμό που αυτές συνέβαλαν στη διαμόρφωση του εθνικού χαρακτήρα ή τη δημιουργία εθνικών στερεοτύπων».

Παρά τις αντιπαραθέσεις μεταξύ διαφορετικών πολιτικών απόψεων, συνολικά οι προσεγγίσεις των Άλλων αναδεικνύουν τα εξαιρετικά ιστορικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, δηλαδή τον αντίκτυπο της διεθνώς και την ιδιαιτερότητα ενός αγώνα του οποίου το νόημα ξεπέρασε μια απλή εθνική διάσταση και διευρύνθηκε προς τον ορίζοντα μιας ανοικτής δημοκρατίας σε πνεύμα κοινής ελευθερίας. Η προσοχή και η συμμετοχή των δημοκρατών από όλο τον κόσμο, επιβεβαιώνουν προσανατολισμούς και ορίζοντες διακριτούς αρχικά στον αγώνα της Ελληνικής Επανάστασης που τελικά δεν υλοποιήθηκαν στο σύνολό τους. Προκύπτουν επίσης αμφιβολίες για τα αποτελέσματα, για τις «προδοσίες» και για τις συντηρητικές εθνικές προοπτικές που άρχισαν ήδη τότε να διαφαίνονται. Εν ολίγοις, δίνεται έμφαση σε όλες τις αντιφάσεις που βάρυναν αργότερα την ιστορία της Ελλάδας αλλά και της Ευρώπης: ιστορικές αντιφάσεις που δεν αφαιρούν τίποτα από την αξία της εμπειρίας της Ελληνικής Επανάστασης και τη μεγάλη ανάσα ελευθερίας που άνοιξε στη διεθνή σκηνή.

Τα πρακτικά του Συνεδρίου, επικεντρώθηκαν σε ένα ευρύ φάσμα αυτών των «εξωτερικών» απόψεων, οι οποίες καταδεικνύουν το δίκτυο ενδιαφέροντος, αλληλεγγύης και ενθουσιασμού που προκάλεσε η ελληνική κατάσταση σε όλο τον κόσμο: ένα δίκτυο που δεν αγγίζει μόνο την Ευρώπη, αλλά εκτείνεται κι εκτός του ευρωπαϊκού χώρου. Οι εισηγήσεις καταχωρήθηκαν με τη σειρά που είχε διαταχθεί με βάση τους θεματικούς άξονες του συνεδρίου, οι οποίοι κάλυπταν χρονικά πολύ μεγάλο εύρος, από τον χαρακτήρα που πήρε ο εναρκτήριο αγώνας για την ελληνική ανεξαρτησία έως τις αναδρομικές εκτιμήσεις και τις κριτικές απόψεις που αναπτύχθηκαν ακόμα και έως τις αρχές του 20ού αιώνα.

Η επιστημονική επιτροπή του συνεδρίου εκφράζει τις ευχαριστίες της προς τα μέλη της οργανωτικής επιτροπής (**Ρουμπίνη Δημοπούλου**, Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας & Φιλολογίας, ΕΚΠΑ, **Susana Lugo-Mirón**, Τμήμα Ισπανικής Γλώσσας & Φιλολογίας, ΕΚΠΑ, **Αγλαΐα Μπλιούμη**, Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας & Φιλολογίας, ΕΚΠΑ και **Μαρία Σπυριδοπούλου**, Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας & Φιλολογίας, ΕΚΠΑ), τις εθελόντριες φοιτήτριες και τους εθελοντές φοιτητές που διέθεσαν τον χρόνο και την ενέργειά τους για την επιτυχή διεξαγωγή του συνεδρίου, και, τέλος, ιδιαίτερα προς τον Δρα **Θοδωρή Κουτσογιάννη**, χωρίς την αρωγή του οποίου δεν θα υπήρχαν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα ούτε στη διοργάνωση του συνεδρίου αλλά ούτε και στην επιμέλεια του παρόντος τόμου.

Κεντρικές ομιλίες

Οι δυο κεντρικές ομιλίες του συνεδρίου εστίασαν στις ιδιαιτερότητες του ιταλικού και γαλλικού Φιλελληνισμού.

Ο **Ιωάννης ΤΣΟΛΚΑΣ** αναλύει τους λόγους για τους οποίους η Ελλάδα, με τα προβλήματα και τους φιλόδοξους στόχους της, αποτελούσε για την Ιταλία πηγή έμπνευσης και, ταυτόχρονα, σημείο αναφοράς

για την ερμηνεία και την επίλυση προβλημάτων, καθιστώντας την ιταλική φιλελληνική λογοτεχνία να έχει διαχρονικά ιδιάζουσα σημασία, συγκριτικά με την υπόλοιπη φιλελληνική λογοτεχνία. Κατά την «ηρωική» περίοδο του Risorgimento, μεταξύ 1815 και 1870, η Ιταλία και ο πνευματικός της κόσμος ανέπτυξαν υψηλές προσδοκίες και ιδανικά γύρω από τους απελευθερωτικούς αγώνες της Ελλάδας, τους οποίους αναγνώρισαν και προέβαλαν ως πρότυπο. Η συνειδητοποίηση ότι μια εθνική επανάσταση όχι μόνο δεν ήταν ανέφικτη, αλλά μπορούσε να εμπνευστεί από ένα ήδη υπαρκτό παράδειγμα επιτυχούς αγώνα ανεξαρτησίας, οδήγησε στη διαμόρφωση ενός πλούσιου φιλελληνικού λογοτεχνικού και ιδεολογικού ρεύματος.

Ο **Denys BARAU** εστιάζει στον γαλλικό Φιλελληνισμό που κατόρθωσε να κινητοποιήσει υπέρ των Ελλήνων όχι μόνο τους φιλελεύθερους, αλλά και μια μερίδα υπερ-μοναρχικών. Συγκρίνοντας κείμενα που αντιπροσωπεύουν αυτούς τους δύο διαφορετικούς ιδεολογικούς χώρους, τα οποία δημοσιεύτηκαν σε δύο κρίσιμες στιγμές του Αγώνα, το 1821-1822 και 1825-1826, ο συγγραφέας αναδεικνύει την επιχειρηματολογία που αναπτύσσουν οι δύο πλευρές για να αιτιολογήσουν την Επανάσταση, το είδος της ανεξαρτησίας που οραματίζονται για την Ελλάδα και τον προβληματισμό τους για τις συνέπειες που θα είχε η ελληνική υπόθεση στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Άξονες του συνεδρίου

1. Λογοτεχνία: η απήχηση της Ελληνικής Επανάστασης και η συγκρότηση του Ελληνικού Κράτους στην παγκόσμια παραγωγή

Η επαναστατημένη Ελλάδα θεματοποιείται ευρέως στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια λογοτεχνία του 19ου αιώνα σε όλα τα είδη του λόγου (ποίηση, θέατρο, πεζογραφία), τόσο σε κείμενα σημαντικών ποιητών και συγγραφέων όσο και σε λαϊκά αναγνώσματα της εποχής τα οποία είχαν, ωστόσο, μεγάλη αναγνωσιμότητα, γεγονός που αποδεικνύει την απήχηση της ελληνικής υπόθεσης στο ευρωπαϊκό και διεθνές αίσθημα. Στον άξονα αυτό εντάσσονται εκτός από κείμενα μυθοπλασίας και κείμενα αυθεντικής μαρτυρίας: τα απομνημονεύματα και η αλληλογραφία των Φιλελλήνων που συμμετείχαν στους αγώνες ανεξαρτησίας της Ελλάδας αλλά και η ταξιδιωτική λογοτεχνία του 19ου αιώνα.

Η ιταλική φιλελληνική λογοτεχνία αναδεικνύει τόπους, ήρωες και σημαντικά γεγονότα της επαναστατημένης Ελλάδας. Με τους Ιταλούς ποιητές που ύμνησαν την Ελλάδα καταγράφονται οι μελέτες των **Μαρίας ΣΓΟΥΡΙΑΟΥ** και **Γεράσιμου ΖΩΡΑ**, **Federica AMBROSO** και **John BUTCHER**, ενώ η **Άντα ΜΠΟΥΜΠΑΡΑ** παρουσιάζει το περίγραμμα της ρομαντικής ιταλικής φιλελληνικής ποίησης. Τα άρθρα των **Στάθη ΜΠΙΡΤΑΧΑ**, **Maria Cristina CATALDO**, **Milagro MARTÍN-CLAVIJO**, **Angelo ROMANO** και **Άννας ΘΕΜΟΥ** προβάλλουν Ιταλούς συγγραφείς που συνέδεσαν με ιδιαίτερο τρόπο το έργο τους με την επαναστατική ελληνική περίοδο.

Με Γερμανούς ποιητές που στήριζαν με την πένα τους την Ελληνική Επανάσταση ασχολούνται οι μελέτες των **Marco HILLEMANN**, **Stefan LINDINGER** και **Jürgen PELZER**, ενώ η **Anne-Rose MEYER** εντάσσει συγκριτολογικά τη γερμανική ποίηση στα ευρωπαϊκά της συμφραζόμενα. Την αρχή, ωστόσο, της γερμανικής φιλελληνικής λογοτεχνίας αποτελεί το μυθιστόρημα *Υπερίων* (1799) του Friedrich Hölderlin, στο οποίο είναι αφιερωμένο το άρθρο της **Σοφίας ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ**. Σε γερμανικά φιλελληνικά κείμενα της μετεπαναστατικής περιόδου, από τη σύσταση του νέου ελληνικού κράτους έως το τέλος του 19ου αι., επικεντρώνονται οι μελέτες της **Κωνσταντίνα ΤΣΟΝΑΚΑ** και του **Sergio CORRADO**.

Στα άρθρα με γαλλικό ενδιαφέρον οι **Νίκος ΣΓΟΥΡΟΜΑΛΛΗΣ** και **Λάμπρος ΦΛΙΤΟΥΡΗΣ** παρουσιάζουν, αντίστοιχα, τους Γάλλους συγγραφείς Edmond About και Ιούλιο Βερν και τα σημαντικά έργα τους με θέμα την επαναστατική Ελλάδα.

Σε σημαντικούς Σέρβους συγγραφείς επικεντρώνονται τα άρθρα των **Ifigenija RADULOVIC**, **Snežana VUKADINOVIĆ**, **Ismeni Eleni RADOULOVITS** και **Πολύδωρου ΓΚΟΡΑΝΗ**.

Στην προεπαναστατική περίοδο και τα Ορλοφικά σε σχέση με το Πολωνικό ζήτημα αναφέρεται η μελέτη της **Jolanda DYGUL**, την Ελλάδα του τέλους του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού παρουσιάζει η μελέτη της **Τατιάνας ΜΠΟΡΙΣΟΒΑ**, ενώ ο **Lyudmil DIMITROV** προσεγγίζει και αναλύει την ιδιαίτερη επίδραση που άσκησε η Ελληνική Επανάσταση στον Ρώσο ποιητή Πούσκιν.

Στα ισπανόφωνα άρθρα των **Miguel CASTILLO DIDIER** και **Σπυρίδωνα ΜΑΥΡΙΑΔΗ** παρουσιάζ-

ζονται, αντίστοιχα, δύο ξεχωριστοί ποιητές, ο Κουβανός Gabriel de la Concepción Valdés (Plácido) και ο αργεντινός Florencio Varela, οι οποίοι ύμνησαν την επαναστατημένη Ελλάδα και τη συνέδεσαν με τα ζητήματα και τους αγώνες των δικών τους χωρών.

Πιο αναλυτικά:

Οι **Μαρία ΣΓΟΥΡΙΔΟΥ** και **Γεράσιμος ΖΩΡΑΣ** παρουσιάζουν τον πατριώτη και ποιητή Luigi Mercantini (1821-1872), ο οποίος μέσω των έργων του εξαίρει τον αγώνα του ελληνικού λαού και αφιερώνει ποιητικές συνθέσεις στους Ρήγα Φεραίο, Διονύσιο Σολωμό και στην ηρωική μορφή του Μάρκου Μπότσαρη. Απώτερος στόχος του Ιταλού ποιητή, πέρα από το να εξυμνήσει τα κατορθώματα των Ελλήνων, είναι να παραδειγματίσει τον Ιταλικό λαό, ώστε να κινητοποιηθεί και να ξεκινήσει τον δικό του αγώνα.

Η **Federica AMBROSO** παρουσιάζει την επιρροή του Giacomo Leopardi στο *Missolungi caduta il dì 23 aprile 1826* του Luigi Spessa. Οι λογοτεχνικές αποτυπώσεις και μνήμες που υπάρχουν στο κείμενο δημιουργούν έναν βαθύ διάλογο με τη γραφή του Leopardi, αναδεικνύοντας θέματα που είναι αρκετά χαρακτηριστικά του ιταλικού Ρομαντισμού.

Ο **Στάθης ΜΠΙΡΤΑΧΑΣ** αναλύει τη γραπτή μαρτυρία ενός ανώνυμου Ρωμαίου εθελοντή [Brengeri], που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες με τη μορφή ημερολογίου στο *London Magazine* (1826-1827), και την εξετάζει συγκριτικά με κείμενα άλλων αγωνιστών της ελευθερίας και φιλελλήνων της ιταλικής χερσονήσου, προκειμένου να καταδειχθούν οι ιδιαιτερότητες του ιταλικού Φιλελληνισμού.

Η **Άντα ΜΠΟΥΜΠΑΡΑ** προσεγγίζει την περίοδο κατά την οποία οι δεσμοί μεταξύ των δύο χερσονήσων, Ελλάδας και Ιταλίας, έφτασαν στο ζενίθ τους μέσω της εξάπλωσης του Φιλελληνισμού τόσο σε πρακτικό επίπεδο, με τη συμμετοχή των Ιταλών στα πεδία των μαχών, όσο και μέσω του πολιτιστικού και λογοτεχνικού Φιλελληνισμού, στο πλαίσιο του ιταλικού Ρομαντισμού. Οι μάχες, οι ηρωικές πράξεις, η καταπίεση του ελληνικού λαού και πολλά άλλα θέματα ενέπνευσαν την στιχουργική τέχνη των Ιταλών ποιητών του 19ου αιώνα. Η μελέτη αναδεικνύει λιγότερο γνωστά, αλλά αναμφίβολα σημαντικά ποιήματα και συγγραφείς της πολιτιστικής κληρονομιάς της φιλελληνικής λογοτεχνίας.

Ο **John BUTCHER** παρουσιάζει τον Antonio Mezzanotte (1786-1857), ποιητή και μελετητή της αρχαίας Ελλάδας από την Περούτζια της Ιταλίας, ο οποίος το 1832 δημοσίευσε το *Fasti della Grecia nel XIX secolo*, αποσκοπώντας στην εύνοια υψηλόβαθμων πολιτικών προσώπων, ιδίως του νέου βασιλιά της Ελλάδας Όθωνα φον Βίτελσμπαχ.

Για την εμπλοκή του Saverio Scrofanì στην εξάπλωση ενός πρώιμου Φιλελληνισμού γράφει η **Maria Cristina CATALDO**. Μέσα από τα έργα του *Journey to Greece made in the year 1794, 1795* και *Report on the Current State of Agriculture and Trade of the Morea* ο Scrofanì αποδεικνύει ότι γνωρίζει τον κλασικό πολιτισμό και αισθάνεται μια φυσική συγγένεια με το ελληνικό έδαφος, ενώ προτρέπει τους Ευρωπαίους να πάρουν πίσω ό,τι τους ανήκει δικαιωματικά, όντας βέβαιος για τη νίκη τους, καθώς η Οθωμανική Αυτοκρατορία παρουσιάζει ήδη σημάδια μη αναστρέψιμης παρακμής.

Η **Milagro MARTÍN-CLAVIJO** προσεγγίζει την Ιταλία του Risorgimento μέσα από τις τραγωδίες δύο Ιταλών θεατρικών συγγραφέων και πατριωτών, του Antonio Somma και του Tommaso Zauli-Sajani, που είναι αφιερωμένες σε έναν από τους μεγάλους ήρωες της ελληνικής ανεξαρτησίας, τον Μάρκο Μπότσαρη. Σε αυτές τις τραγωδίες, ο Μπότσαρης είναι το συναισθηματικό όχημα των πολιτικών δογμάτων του Risorgimento, καθώς η ηρωική του δράση αποκαθιστά το βάθος, τη συγκεκριμενοποίηση και την αξιοπιστία της ιταλικής φιλοδοξίας για ανεξαρτησία βασισμένη στις ανθρώπινες και οικουμενικές αξίες. Η συναισθηματική ώθηση που προκαλεί η ηρωική μορφή του Μπότσαρη τροφοδοτείται και ενισχύεται επίσης από την έντονη παρουσία ιστορικών ή φανταστικών γυναικείων μορφών. Η θεωρητική βάση αυτού του άρθρου βασίζεται στην τραγωδία του Risorgimento και στις κοινωνιολογικές και πολιτικές θεωρίες των συναισθημάτων.

Ο **Angelo ROMANO** παρουσιάζει στο πρόσωπο του Niccolò Tommaseo (1802-1874) έναν ένθερμο ερμηνευτή και θαυμαστή της ελληνικής ιστορίας, του πολιτισμού και των παραδόσεων, ο οποίος το 1842 δημοσίευσε τα *Λαϊκά τραγούδια της Ελλάδας-Canti popolari della Grecia*, που είναι ο τρίτος τόμος του έργου του *Canti popolari toscani corsi illirici greci*. Επαληθεύεται το πάθος του Tommaseo για τον νεοελληνικό λαϊκό πολιτισμό μέσω της εξέτασης των αυστηρά πατριωτικών και επαναστατικών μοτίβων που ενυπάρχουν στην εξέγερση του 1821 και είναι διάσπαρτα στα *Λαϊκά Τραγούδια της Ελλάδας* (ιδίως στην Ενότητα II του Τρίτου Μέρους, με τίτλο “I teschi e i combattenti”- “Τα κρανία και οι αγωνιστές”).

Η **Άννα ΘΕΜΟΥ** παρουσιάζει τον γεννημένο στην Ελλάδα Ιταλό συγγραφέα Αλμπέρτο Σαβίνιο [1891-1952] και τον τρόπο που θυμάται γεγονότα που έλαβαν χώρα στην παιδική του ηλικία κατά τη

διάρκεια του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897. Στο 1821 διακρίνει την έναρξη μιας νέας φιλελεύθερης εποχής, υμνεί πρωταγωνιστές εκείνης της εποχής, όπως τους Κολοκοτρώνη, Κανάρη, Μπότσαρη, αλλά και τους οξυδερκείς και θαρραλέους «Κλέφτες», που τους θεωρεί απογόνους του Οδυσσέα και τους παρομοιάζει με τους αντάρτες της Ιταλικής Αντίστασης. Ο Σαβίνιο στοχεύει στην ανατροπή των στερεοτύπων, προτείνει ως πρότυπο τον ειλικρινή πατριωτισμό και το αήττητο φρόνημα των επαναστατημένων Ελλήνων, που αποτυπώνεται εμβληματικά στο έργο του Σολωμού και άλλων νεότερων Ελλήνων ποιητών, όπως του Μαβίλη, που υπήρξε εθελοντής στη λεγεώνα των Γαριβαλδίνων.

Με τον *Υπερίωνα*, το πρώτο γερμανικό φιλελληνικό μυθιστόρημα που δημοσιεύεται ήδη το 1799 από την πένα του σπουδαίου Γερμανού ποιητή Friedrich Hölderlin με υπόβαθρο τα Ορλωφικά του 1770, ασχολείται η μελέτη της **Σοφίας ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ**. Η συγγραφέας εξετάζει τα φιλελληνικά στοιχεία του έργου μέσα στην πολυπλοκότητά τους, από την οποία προβάλλει η Ελλάδα ως δυναμικό ιδεώδες που εμπεριέχει τις εντάσεις μιας σειράς αντιθέσεων. Εξάλλου το ίδιο το κείμενο του Hölderlin δεν διστάζει να προβληματιστεί, με φόντο τη Γαλλική Επανάσταση, την εκτροπή της επαναστατικότητας σε τρομοκρατία.

Στο φιλελληνικό έργο – ποιητικό, μεταφραστικό και επιφυλλιδογραφικό – του πιο γνωστού Γερμανού φιλέλληνα ποιητή Wilhelm Müller επικεντρώνεται η μελέτη του **Marco HILLEMANN**. Με βάση το έργο του ποιητή, το άρθρο επιχειρεί να ανιχνεύσει τις ποικίλες πολιτικές και πολιτισμικές απαρχές του Φιλελληνισμού, από την πολιτικοποίηση που ξεκινά την εποχή της παλινόρθωσης και τη στροφή προς τον νέο ανθρωπισμό που θα κυριαρχήσει στο εκπαιδευτικό σύστημα της Γερμανίας τον 19ο αιώνα, έως τον ενθουσιασμό των Ρομαντικών για τον λαϊκό πολιτισμό και τον λογοτεχνικό βυρωνισμό που θα αποτυπωθεί και στη γερμανική ποίηση.

Ο **Stefan LINDINGER** αναδεικνύει τις ελάχιστα ως σήμερα μελετημένες φιλελληνικές πτυχές στο έργο του Γερμανού συγγραφέα Jean Paul εστιάζοντας στα κείμενά του της τελευταίας λογοτεχνικής του περιόδου *Το όραμα μιας Ελληνίδας μάνας* (*Gesichte einer griechischen Mutter*, 1821) καθώς και στο ημιτελές μυθιστόρημα *Σελίνα ή περί της αθανασίας της ψυχής* (*Selina oder über die Unsterblichkeit der Seele*, postum 1827), τα οποία σηματοδοτούν μια ξεκάθαρη, αν και μετριοπαθή, φιλελληνική στάση.

Στην ευρωπαϊκή διάσταση του φιλελληνικού φαινομένου εστιάζει η μελέτη της **Anne-Rose MEYER**, εξετάζοντας, συγκριτικά, κείμενα από την αγγλική, τη γερμανική και τη γαλλική λογοτεχνία και αναδεικνύοντας με βάση το παράδειγμα των Percy Bysshe Shelley, Heinrich Heine και Victor Hugo κοινές πολιτικές αλλά και ποιητολογικές συνισταμένες στα έργα τους. Και οι τρεις εντάσσουν την επαναστατημένη Ελλάδα στη θεματική τους ως καθρέφτη για την ενδυνάμωση φιλελεύθερων τάσεων και πολιτικών δικαιωμάτων, ενώ συνάμα συγκροτούν μια νέα ποιητική μεταξύ πολιτικοποίησης και καλλιτεχνικής αυτονομίας.

Ο **Jürgen PELZER** εστιάζει τη μελέτη του στο έργο του Heinrich Heine, ενός βαθιά πολιτικά σκεπτόμενου ποιητή, ο οποίος συνδέει την ελληνική υπόθεση με ευρωπαϊκά συμφραζόμενα, εκφράζοντας την ισχυρή πεποίθηση ότι «η ελληνική φλόγα» πρέπει να παραμείνει άσβεστη έμπνευση για μια χειραφετημένη λογοτεχνία προσανατολισμένη σε ανθρωπιστικές αξίες.

Η **Κωνσταντίνα ΤΣΟΝΑΚΑ** εστιάζει σε επιλεγμένα ποιήματα και επιστολές του Γερμανού ποιητή Emanuel Geibel, ο οποίος είχε διαμείνει στην Ελλάδα κατά το διάστημα 1838-1840 καθώς και στις ταξιδιωτικές εντυπώσεις του Robert Waldmüller, ο οποίος πραγματοποίησε πολύμηνη επίσκεψη στην Ελλάδα το 1858. Και οι δύο εστιάζουν σε τόπους των πρόσφατων επαναστατικών αγώνων, αλλά περιγράφουν παράλληλα εικόνες της ελληνικής πραγματικότητας, εξαίροντας τη συνύπαρξη αρχαιοτήτων και οθωμανικών στοιχείων. Περισσότερο εξιδανικευτικά ο Geibel, ρεαλιστικά και συχνά κυνικά ο Waldmüller.

Ο **Sergio CORRADO** μελετά ποιητικά κείμενα με θέμα την Ελλάδα Γερμανών ποιητών του τέλους του 19ου αιώνα (Ernst Ziel, Emanuel Geibel, Theodor Altwasser και Adolf Friedrich von Schack), υπογραμμίζοντας την επιγονική διάστασή τους, σε σχέση με τον φιλελληνικό λόγο κατά την εποχή της επανάστασης. Με σκηνικό αρχαία ελληνικά ερείπια, τα κείμενα αυτά αναπτύσσουν μια αντιρεαλιστική και απολιτική αισθητική, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τα υπαρκτά προβλήματα μιας Ελλάδας που, μετά την επιτυχή επανάσταση, προσπαθεί να ορθοποδήσει.

Ο **Νίκος ΣΓΟΥΡΟΜΑΛΛΗΣ** επιχειρεί να ανατρέψει μια παγιωμένη αντίληψη για τον μισελληνικό χαρακτήρα του μυθιστορήματος ο *Βασιλεύς των Ορέων* του Edmond About, εστιάζοντας στις εικαστικές φύσης πρακτικές που χρησιμοποιεί ο Γάλλος συγγραφέας προκειμένου να δώσει μια δική του εκδοχή για την εικόνα της μετεπανάστατικής Ελλάδας.

Ο **Λάμπρος ΦΛΙΤΟΥΡΗΣ** στη μελέτη του για τη νουβέλα *Το Αιγαίο στις φλόγες* του Ιουλίου Βερν, που τοποθετείται χρονικά στη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης, εξετάζει το έργο υπό το πρίσμα της οριενταλιστικής λογοτεχνικής προσέγγισης για να δείξει πώς τα ιστορικά γεγονότα και τα πρόσωπα συμπλέκονται με τον μύθο ενώ παράλληλα παρακολουθεί τον αντίκτυπο που είχε το αφήγημα του Βερν στο γαλλικό αλλά και στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό.

Οι **Ifigenija RADULOVIC**, **Snežana VUKADINOVIC** και **Ismeni Eleni RADOULOVITS** παρουσιάζουν τον ελληνικής καταγωγής Σέρβο συγγραφέα και λόγιο Jovan Sterija Popović, ο οποίος το 1824/5 ετοίμασε μια ποιητική συλλογή αφιερωμένη στην Ελληνική Επανάσταση του 1821. Το βιβλίο δεν εκδόθηκε ποτέ, και σήμερα φυλάσσεται ως χειρόγραφο ονόματι *Cedmostprychinyvmetakidorehimumice Γριμουα* (*Επταπλό απάνθισμα για τους μαχόμενους Έλληνες*). Στο μεταγενέστερο ανθολόγιο ποιημάτων του (1854) με τίτλο *Davorje* (*Θρήνος*) υπάρχει και ποίημα του ιδίου, εμπνευσμένο από την Ελληνική Επανάσταση, όπως επίσης και ένα ποίημα εμπνευσμένο από τον ηρωισμό του Μάρκου Μπότσαρη.

Ο **Πολύδωρος ΓΚΟΡΑΝΗΣ** εξετάζει το πώς υποδέχτηκε το ελληνικό απελευθερωτικό κίνημα ο βαλκανικός κόσμος, με βάση το δοκίμιο του Lazar Tomanović «Οι γηγενείς της Βοκα στον πόλεμο για την απελευθέρωση της Ελλάδας»– «ΥροженциВокa в войнезаосвобождение Греции», που δημοσιεύτηκε σε σερβοδαλματικό περιοδικό το 1873. Το «πορτρέτο» της Βάσως Μπράγιοβιτς, γνωστής και ως Μαυροβουνιώτη, μιας από τις πιο εξέχουσες μορφές του ελληνικού πολέμου της ανεξαρτησίας, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά τα αφηγηματικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να απεικονίσει τους χαρακτήρες του.

Η **Jolanta DYGUL** αναλύει τους συγγραφείς Domenico Caminer και το έργο του *Storia delle guerre tra la Russia, la Polonia e la Porta Ottomana* (1770), καθώς και τον Giacomo Casanova που ασχολήθηκε με το πολωνικό θέμα στο ημιτελές έργο του *Istoria delle turbolenze della Polonia* (1774). Και οι δύο συγγραφείς μελετούν το πολωνικό ζήτημα σε ένα πολύ ευρύ πλαίσιο και ως εκ τούτου ασχολούνται και με την ελληνική εξέγερση (1770) που οργανώθηκε από τον πρίγκιπα Aleksej Orlov, τον Ρώσο διοικητή, και περιγράφουν τις πρώτες ελληνικές απελευθερωτικές προσπάθειες. Η άποψή τους εμφανίζεται μάλλον αρνητική, καθώς προβάλλουν τη φύση του λαού με απορριπτική ματιά παρουσιάζοντας τη βάρβαρη δράση των Ελλήνων πειρατών.

Η **Τατιάνα ΜΠΟΡΙΣΟΒΑ** διερευνά το βιβλίο του Λεόν Μπακστ *Ο Σερόφ κι εγώ στην Ελλάδα. Τα-ξιδιωτικές σημειώσεις* (*Серовияв Греции. Дорожныезаписи*) που εκδόθηκε στο Βερολίνο το 1923 και είναι αφιερωμένο στο ταξίδι του συγγραφέα στην Ελλάδα το 1907 μαζί με τον διακεκριμένο Ρώσο ζωγράφο Βαλεντίν Σερόφ. Ο Μπακστ περιγράφει εικόνες της Ελλάδας των αρχών του 20ού αιώνα, εστιάζοντας στη φύση, στα λαϊκά έθιμα, στη συνύπαρξη διαφόρων εθνικών και πολιτισμικών στοιχείων, στην καθημερινότητα του απλού λαού, αλλά και στην ιδιαίτερη πολιτική κατάσταση που επικρατούσε.

Ο **Lyudmil DIMITROV** παρουσιάζει την έντονη διαμάχη στις ρωσικές φιλολογικές σπουδές για τον ρομαντικό λόγο στην ποίηση του Πούσκιν στις αρχές της δεκαετίας του 1820 (1819-1824) και για το υπόβαθρο που τον προκάλεσε. Το πώς οι ιδέες της "Μεγάλης Ιδέας" και της "Εταιρείας" αντανακλούν την ενίσχυση του ελληνικού (επαναστατικού) θέματος και την ανάδυση του Βούλγαρου ήρωα στο έργο του Πούσκιν, και ως ποιο βαθμό συμβάλλουν στην εξέγερση των Δεκεμβριανών στα τέλη του 1825, συζητείται στο άρθρο με παραδείγματα από την ποίηση και την πεζογραφία του, ενώ συνάμα σκιαγραφείται ένα συνολικό παράδειγμα για την υπαρξιακή στροφή του ποιητή και τη στάση του απέναντι στην ελευθερία.

Η μελέτη του **Miguel CASTILLO DIDIER** έχει ως θέμα την απήχηση της κατάργησης της δουλείας από την Α΄ Εθνοσυνέλευση του 1822 στην Κούβα, η οποία αγωνιζόταν για την πολιτική της αποδέσμευση από την ισπανική κυριαρχία και για την κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων. Ο διαπρεπής Χιλιανός ελληνιστής αναφέρεται στην παρούσα εισήγηση στο ποίημα «A Grecia» του Κουβανού ποιητή και αγωνιστή Gabriel De la Concepción Valdés (Plácido), ο οποίος ταυτίστηκε με τα ιδεώδη της Ελληνικής Επανάστασης, φυλακίστηκε και εν τέλει εκτελέστηκε από τον αποικιακό στρατό.

Ο **Σπυρίδων ΜΑΥΡΙΑΗΣ** αναδεικνύει την απήχηση της Ελληνικής Επανάστασης στην μακρινή Αργεντινή, καθώς και την ταύτιση των φιλελευθέρων διανοητών της χώρας του με την οικουμενικότητα των αξιών που κληροδότησε η Ελλάδα στον παγκόσμιο πολιτισμό και με τον αγώνα των εξεγερμένων Ελλήνων ενάντια στον δεσποτισμό. Κείμενο αναφοράς αποτελεί η οδή «La Libertad de Grecia» του φιλελεύθερου αργεντινού ποιητή Florencio Varela, στην οποία ανακαλούνται αρχετυπικές εικόνες της Ελλάδας και προβάλλονται νέα πρότυπα ηρωισμού εμπνευσμένα από τον ελληνικό επαναστατικό αγώνα,

δίνοντας έμφαση στη συνέχεια του ελληνικού γένους που μάχεται στο πεδίο για το ιδανικό της ελευθερίας. Ο ποιητής εμπνέεται από την Ελληνική Επανάσταση και καλεί τους συμπατριώτες του να μιμηθούν το παράδειγμα των εξεγερμένων Ελλήνων για τον δικό τους αγώνα ενάντια στην τυραννία.

2. Επιστημονικός λόγος – δοκίμιο

Η ελληνική υπόθεση καθίσταται αρκετά νωρίς και υπόθεση ακαδημαϊκή. Εκτός από το αυτονόητο ενδιαφέρον των ιστορικών, ερευνητές πολλών ειδικοτήτων, ιδιαίτερα φιλόλογοι και λαογράφοι, μελετούν τον νεότερο πολιτισμό των Ελλήνων. Το δημοτικό τραγούδι, τα ήθη και έθιμα, οι φορεσιές και η γλώσσα καθίστανται αντικείμενο μελετών που συχνά στοχεύουν στη στήριξη της επαναστατημένης Ελλάδας και στην τόνωση της εθνικής ταυτότητας. Η ενότητα αυτή επιδιώκει να αναδείξει τον ακαδημαϊκό φιλελληνισμό και τον αντίλογό του εστιάζοντας στις ιδεολογικές του συνιστώσες.

Σε μια σημαντική πτυχή του Φιλελληνισμού, αυτή της ανάδειξης του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού και της νεώτερης πολιτισμικής Ελλάδας γενικότερα, μέσα από αμιγώς θεωρητικά δοκίμια, στοχαστικά ταξιδιωτικά κείμενα ή διπλωματική αλληλογραφία εστιάζουν οι μελέτες των **Βασίλη ΣΑΜΠΑΤΑΚΑΚΗ**, **Νικόλαου-Ιωάννη ΚΟΣΚΙΝΑ**, **Αγλαΐας ΜΠΑΙΟΥΜΗ**, **Κοσμά ΡΑΣΠΙΤΣΟΥ**, **Δέσποινας ΠΡΟΒΑΤΑ**, **Βασιλικής ΛΑΛΑΓΙΑΝΝΗ**, **Μαρίας ΣΠΥΡΙΔΟΠΟΥΛΟΥ**, **Αντιγόνης ΣΑΜΠΟΥ**, **Λυμπέρη ΚΟΡΕΑ** και **Matilde MORCILLO ROSILLO**. Η γλώσσα, τέλος, κεντρίζει το ενδιαφέρον των ξένων επισκεπτών της χώρας, φιλελλήνων, ταξιδιωτών και στρατιωτικών, αλλά και των ευρωπαίων φιλολόγων, όπως τονίζει στη μελέτη της η **Ρέα ΔΕΛΒΕΡΟΥΔΗ**.

Πιο αναλυτικά:

Στο άρθρο του **Βασίλη ΣΑΜΠΑΤΑΚΑΚΗ** παρουσιάζεται το δοκίμιο του Σουηδού φιλέλληνα Nils Fredrik Aschling, ταγματάρχη στο σουηδικό πυροβολικό, ο οποίος ταξίδεψε στην Ελλάδα το 1822 για να λάβει μέρος στον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα. Ο Aschling περιέγραψε όσα είδε και όσα άκουσε κατά την επτάμηνη παραμονή του στη χώρα. Ήταν στην υπηρεσία του υπουργού πολέμου Ιωάννη Κωλέττη και επισκέφτηκε διάφορα μέρη της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας για τη συλλογή πληροφοριών. Όταν έπεσε θύμα ληστείας και έχασε όλα τα υπάρχοντά του, έφυγε από την Ελλάδα και δημοσίευσε το βιβλίο του στη Σουηδία το 1824.

Ο **Νικόλαος-Ιωάννης ΚΟΣΚΙΝΑΣ** μελετά το ταξιδιωτικό κείμενο για την Ελλάδα του γνωστού Δανού συγγραφέα παραμυθιών Χάνς Κρίστιαν Άντερσεν *Το παζάρι ενός ποιητή*, το οποίο γράφει μετά το ταξίδι του στην Ελλάδα το 1841, παρουσιάζοντας, με φόντο τις αρχαιότητες, όψεις της νεοελληνικής πραγματικότητας και του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού.

Η **Αγλαΐα ΜΠΑΙΟΥΜΗ** πραγματεύεται δύο διαφορετικά κείμενα της γερμανόφωνης ταξιδιωτικής λογοτεχνίας για την Ελλάδα του 19ου αιώνα, *Τα αποσπάσματα από την Ανατολή (Fragmente aus dem Orient*, 1845) του γνωστού για τις θέσεις του περί καταγωγής των νεότερων Ελλήνων ιστορικού Jakob Philipp Fallmerayer και *Το ταξίδι στην Ελλάδα (Reiselust in Ideen und Bildern aus Italien und Griechenland*, 1839) του φιλέλληνα ελληνιστή και αρχαιολόγου Johann Paul Ernst Greverus. Η μελέτη συζητά τις διαφορετικές απόψεις για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος που διατυπώνονται στα δύο κείμενα αλλά και τη διαφορετική αισθητική τους οργάνωση.

Ο **Κοσμάς ΡΑΣΠΙΤΣΟΣ**, με παράδειγμα το επιστημονικό έργο του Bernhard Schmidt *Ο λαϊκός πολιτισμός των Νεοελλήνων και η αρχαιότητα (Das Volksleben der Neugriechen und das hellenische Alterthum*, 1871) αναδεικνύει το φαινόμενο του διευρυμένου Φιλελληνισμού κατά τον όψιμο 19ο αιώνα. Η θέση του Schmidt ότι η μελέτη του ελληνικού λαϊκού πολιτισμού μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη κατανόηση της αρχαιότητας, μιας και στοιχεία της επιζούν σε αυτόν ως *survivals*, συμβάλλει ιδεολογικά στη θεμελίωση της συνέχειας, που είχε ανάγκη το νεοσύστατο ελληνικό κράτος.

Η **Ρέα ΔΕΛΒΕΡΟΥΔΗ** εξετάζει τις γραμματικές της νέας ελληνικής που δημοσιεύθηκαν κατά την περίοδο 1810-1829, σε μια εικοσαετία όπου παρατηρείται αυξημένο ενδιαφέρον για τη γλώσσα, προκειμένου να καταδείξει τον καταλυτικό ρόλο των ξένων συγγραφέων στη «γραμματικοποίησή» της. Χάρη στις εκδόσεις που έγιναν την περίοδο αυτή, οι Έλληνες λόγιοι συνειδητοποίησαν την αξία της γλώσσας τους και προχώρησαν με τη σειρά τους στη συγγραφή αντίστοιχων εγχειριδίων.

Η μελέτη της **Δέσποινας ΠΡΟΒΑΤΑ** παρουσιάζει τη συμβολή της Ιουλιέττας Αδάμ στην αναβίωση του Φιλελληνισμού κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Μέσα από τις σελίδες του περιοδικού που εκδίδει, τη *Nouvelle revue*, σφυρηλατείται μία νέα εικόνα της Ελλάδας, προβάλλονται τα νεοελλη-

νικά γράμματα και οι πολιτικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες του Ελληνισμού ενώ παράλληλα υποστηρίζονται με σθένος τα εθνικά αιτήματα.

Η **Βασιλική ΛΑΛΑΓΙΑΝΝΗ** επικεντρώνεται στα ταξιδιωτικά κείμενα και τα δοκίμια της γνωστής φιλελληνίδας Dora d'Istria μέσα από τα οποία μεταφέρει στον δυτικό κόσμο εικόνες της Ελλάδας και ενημερώνει τους αναγνώστες για τις προσπάθειες των Ελλήνων για την ανάπτυξη του νέου κράτους και την απελευθέρωση των περιοχών που βρίσκονταν υπό Οθωμανική κατοχή.

Η μελέτη της **Αντιγόνης ΣΑΜΙΟΥ** επικεντρώνεται στα ταξιδιωτικά ημερολόγια δύο γυναικών που επισκέφθηκαν την Ελλάδα τον 19ο αιώνα και μελετά δύο διαφορετικές και συμπληρωματικές αναπαραστάσεις της εικόνας της Ελλάδας, καθώς οι εντυπώσεις της Comtesse de Gasparin διαπνέονται από τις θρησκευτικές και ηθικές ανησυχίες της ενώ η Dora d'Istria ενδιαφέρεται κυρίως για την πολιτική και κοινωνική ζωή.

Η **Μαρία ΣΠΥΡΙΔΟΠΟΥΛΟΥ** εστιάζει στη συμβολή της Adélaïde Dufrénoy στο φιλελληνικό ρεύμα, μελετώντας δύο κείμενα της Γαλλίδας λογίας μέσα από τα οποία αναδεικνύεται η υποστήριξη της στον αγώνα του ελληνικού λαού. Προσεγγίζοντας με σκεπτικισμό την αδράνεια των ευρωπαϊκών δυνάμεων και αναλύοντας με διεισδυτικότητα τα κρίσιμα πολιτικά και διπλωματικά ζητήματα, η Dufrénoy τεκμηριώνει την ιστορική συνέχεια του ελληνικού έθνους και την αναγκαιότητα δημιουργίας ενός ελληνικού κράτους.

Η εισήγηση του **Λυμπέρη ΚΟΡΕΑ** παρουσιάζει μια συγκριτική μελέτη δύο σημαντικών κειμένων της περιόδου, της *Carta de Jamaica* του Βενεζουελάνου απελευθερωτή Simón Bolívar και την *Ελληνική Νομαρχία*, Αωνόμου του Έλληνα. Δημοσιευμένα αμφότερα κατά τη δεύτερη δεκαετία του 19ου αιώνα αντικατοπτρίζουν την ιδεολογική διάχυση του Διαφωτισμού σε δυο χώρους ξένους μεταξύ τους, τον λατινοαμερικάνικο και τον ελληνικό. Η εισήγηση αναδεικνύει την επίδραση της ευρωπαϊκής σκέψης μέσα στα ιστορικά συμφραζόμενα της κάθε περιοχής και σκιαγραφεί τη διαδικασία εθνικής συγκρότησης και νέων κρατικών σχηματισμών.

Η μελέτη της **Matilde MORCILLO ROSILLO** έχει ως θέμα της την διπλωματική αναγνώριση του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους από την Ισπανία το 1834 και εστιάζει στις ταξιδιωτικές εντυπώσεις και στις επίσημες αναφορές του πρώτου Ισπανού ειδικού επιτετραμμένου στην ελληνική κυβέρνηση Mariano Montalbo. Μέσα από τη διπλωματική αλληλογραφία και τις περιγραφές του Ισπανού διπλωμάτη, αναδεικνύονται οι γεωπολιτικές ζυμώσεις για την επίσημη αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Ελληνικού Κράτους από την ισπανική κυβέρνηση και αποτυπώνονται, τόσο οι διοικητικές δομές της πρώτης περιόδου της βασιλείας του Όθωνα όσο και η τραγική εικόνα στην οποία βρισκόταν η χώρα και ο λαός κατά την πρώτη μετεπαναστατική περίοδο.

3. Η επαναστατημένη Ελλάδα στον διεθνή τύπο: θέσεις και αντιθέσεις

Η παρουσία της Ελλάδας στον ευρωπαϊκό και διεθνή τύπο υπήρξε συστηματική, με πολιτικά άρθρα υπέρ ή κατά του ελληνικού αγώνα, με ενημέρωση για τα τεκταινόμενα στην Ελλάδα και σύνδεση με τα ευρωπαϊκά πράγματα. Η συγκέντρωση και η εξέταση του σχετικού υλικού αποτελεί καίριο ερευνητικό ζητούμενο, η μελέτη του οποίου θα συμβάλει σημαντικά στη θεώρηση της επαναστατημένης Ελλάδας στα διεθνή πολιτικά συμφραζόμενα.

Τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα, ο ιταλικός και ο βρετανικός περιοδικός τύπος δημοσίευαν πολλά κείμενα για την Ελληνική Επανάσταση, από διηγήματα και ποιήματα ρομαντικών συγγραφέων έως απομνημονεύματα και δοκίμια με πολιτική θεματολογία. Στην ενότητα αυτή, η **Carmela PANARELLO** και ο **Andrea SCARDICCHIO** εστιάζουν στο φλωρεντινό περιοδικό *Antologia* και στη στάση του υπέρ της Ελληνικής Επανάστασης από την αρχή της έκδοσής του, ενώ η **Ματθίλδη ΠΥΡΑΗ** και η **Μαρία ΣΧΟΙΝΑ** διερευνούν τις εκφάνσεις του Φιλελληνισμού στο λογοτεχνικό περιοδικό *New Monthly Magazine and Literary Journal* και στην εβδομαδιαία εφημερίδα *The Examiner* αντίστοιχα.

Πιο αναλυτικά:

Η **Carmela PANARELLO** εξετάζει τις επιπτώσεις του αγώνα της Ελληνικής Επανάστασης στην κοινωνία της Τοσκάνης κατά τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα, μελετώντας το υλικό των ανταποκριτών του περιοδικού *Antologia* του Giampietro Vieusseux και αποτυπώνοντας τη συζήτηση μεταξύ των διανοουμένων του περιοδικού για την ανάγκη να απελευθερωθεί και να λυτρωθεί γοργά η Ελλάδα. Μια κατάσταση παρόμοια με την ιταλική, η οποία και στις δύο περιπτώσεις επιδεινώνεται από την υπο-

ταγή σε ξένες δυνάμεις, από την επιβολή πολιτιστικών ή θρησκευτικών προτύπων σε αντίθεση με το κοινό αίσθημα και, στην περίπτωση της Ιταλίας, από την έλλειψη μιας πολιτικής προοπτικής που θα ευνοούσε τη συγκρότηση ενός εθνικού κράτους.

Ο **Andrea SCARDICCHIO** καταδεικνύει το φιλελληνικό φρόνημα που αναβλύζει από τις σελίδες της *Antologia* χάρη στους Niccolò Tommaseo, Giovan Battista Niccolini, Enrico Mayer, Giuseppe Montani και Andrea Mustoxidi, του πιο επώνυμου εκπρόσωπου της ελληνικής παροικίας στην Ιταλία. Επίσης αναλύει την αλληλογραφία μεταξύ Vieusseux και Mustoxidi, οι επιστολές των οποίων έχουν ανακτηθεί από τη Biblioteca Nazionale Centrale της Φλωρεντίας και το αρχείο Mustoxidi στην Κέρκυρα.

Η **Ματθίλδη ΠΥΡΛΗ** ασχολείται με έναν άλλο ρομαντικό φιλέλληνα ποιητή και αρχισυντάκτη, τον Thomas Campbell, ο οποίος ανέλαβε το δημοφιλές λογοτεχνικό περιοδικό *New Monthly Magazine and Literary Journal* τη δεκαετία του 1820, την περίοδο της Επανάστασης και της ίδρυσης του ελληνικού κράτους. Εξετάζοντας τα διάφορα κείμενα για την Ελλάδα της εν λόγω περιόδου, η Πυρλή τονίζει ότι κατά τη διάρκεια της θητείας του Campbell το περιοδικό δημοσίευσε σειρά ποιημάτων και άρθρων που στήριζαν τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας και πρόβαλαν το ρομαντικό ιδεώδες της ελευθερίας ενάντια στην τυραννία.

Η **Μαρία ΣΧΟΙΝΑ** μελετά ένα από τα βρετανικά έντυπα που διακρίνονταν για τον φιλελληνισμό του, την εφημερίδα *The Examiner* του Leigh Hunt, ποιητή, κριτικού, δημοσιογράφου και φίλου του Λόρδου Μπάιρον, και ερμηνεύει τις ριζοσπαστικές απόψεις και τα οξυδερκή σχόλια του Hunt για την πολιτική κατάσταση της Ελλάδας. Τα άρθρα του Hunt φανερώνουν, όχι μόνο τις ομοιότητες και διαφορές της προσέγγισής του από εκείνη του Μπάιρον για το ζήτημα της Ελλάδας, αλλά και τις διαφορετικές όψεις της βρετανικής πολιτικής κατά την περίοδο του αγώνα της ανεξαρτησίας.

4. Η επαναστατημένη Ελλάδα στις εικαστικές και τις παραστατικές τέχνες

Οι αγώνες των Ελλήνων αποτέλεσαν αναμφισβήτητη πηγή έμπνευσης και για τις άλλες τέχνες πέρα από τη λογοτεχνία. Η διερεύνηση εικαστικών έργων εμπνευσμένων από μάχες των Ελλήνων ή από τη δράση ηρώων και ηρωίδων της Επανάστασης, αλλά και η αποτύπωση της Ελλάδας ως νεοσύστατου κράτους (με αναφορές στην κρατική ιδεολογία που διαμορφώθηκε και ως συνέχεια της Αρχαιότητας) στην καλλιτεχνική δημιουργία του αιώνα αποτελούν το κέντρο βάρους αυτής της ενότητας.

Σε όλη την Ευρώπη, οι εικαστικοί καλλιτέχνες δημιούργησαν έργα με φιλελληνική θεματική, είτε συνδέοντας την Επανάσταση με την αρχαιότητα, όπως εξηγεί ο **Θοδωρής ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ** είτε εστιάζοντας σε έναν ήρωα, όπως αναφέρει η **Χρύσα ΔΑΜΙΑΝΑΚΗ** για το έργο του Giovanni Marghinotti είτε ταυτίζοντας την Ελλάδα και τον αγώνα της με τη γυναικεία μορφή σύμφωνα με τη **Γλυκερία ΣΕΛΙΜΗ**.

Αλλά και στο θέατρο η Ελληνική Επανάσταση ενέπνευσε τη δραματουργία, όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και στις ΗΠΑ. Ενώ η **Ελένη ΓΕΩΡΓΙΟΥ** εξετάζει γενικά τη θεματική και τα μοτίβα του θεάτρου του Φιλελληνισμού, η **Κατερίνα ΔΙΑΚΟΥΜΟΠΟΥΛΟΥ** επικεντρώνεται σε ένα φιλελληνικό θεατρικό έργο που παρουσιάστηκε το 1822 στη Νέα Υόρκη.

Μία από τις σημαντικότερες εκφάνσεις του Φιλελληνισμού είναι τα φιλελληνικά άσματα που κυκλοφόρησαν σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, όπως παρουσιάζει στη μελέτη του ο **Δημοσθένης ΦΙΣΤΟΥΡΗΣ**.

Πιο αναλυτικά:

Ο **Θοδωρής ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ** προσεγγίζει και αναλύει την απεικόνιση κλασικών αρχαιοτήτων σε φιλελληνικά εικαστικά έργα, αφού οι σκηνές του πολέμου πολλές φορές αναπαρίστανται σε ένα σκηνικό γεμάτο από αρχαιότητες, σε βαθμό που οι Έλληνες πολεμιστές να ταυτίζονται με τους αρχαίους προγόνους τους, τους δημιουργούς αυτών των υλικών καταλοίπων. Η φιλελληνική εικονογραφία – πίνακες, χαρακτηριστικά, εικονογραφήσεις βιβλίων, αντικείμενα καθημερινής χρήσης, όπως επίσης μνημεία αρχιτεκτονικής, γλυπτικής και ζωγραφικής – προσφέρει πολλά και σημαντικά έργα που προβάλλουν την Ελλάδα της Επανάστασης και της Παλιγγενεσίας αρχαιοπρεπώς.

Η **Χρύσα ΔΑΜΙΑΝΑΚΗ** αναδεικνύει τον Giovanni Marghinotti (1798-1865), ζωγράφο στην αυλή της Σαβοΐας. Ο Φιλελληνισμός του Marghinotti εκδηλώθηκε σε μια σειρά έργων πατριωτικού χαρακτήρα και επικεντρώθηκε στον Μάρκο Μπότσαρη (1790-1823), σύμβολο της γενναϊόδωρης προσφοράς της ζωής του ανθρώπου για την αγάπη της ελευθερίας, όπως αναδύεται στο σχέδιο με μολύβι που φυλάσσεται στη Δημοτική Πινακοθήκη του Κάλιαρι (*Markos Botzaris Greco*, 1854) και στους πίνακες *Η οικογένεια του Μάρκου Μπότσαρη* (1852-1854, Κάλιαρι, Συλλογή Masala), *Σφαγές στην Ελλάδα* (1852-

1854, Κάλιαρι, Δημοτική Πινακοθήκη και Συλλογή Crobu), *Μάρκος Μπότσαρης* (1854, Sassari, Ιδιωτική Συλλογή).

Η **Γλυκερία ΣΕΛΙΜΗ** εστιάζει στη μορφή της Ελληνίδας στο πλαίσιο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του 1821, προβάλλοντας ένα προσφιλέθιμο θέμα των ευρωπαίων ζωγράφων κατά τη διάρκεια της Επανάστασης αλλά και αργότερα. Συγκρίνοντας τρία έργα των Eugène Delacroix, Ary Scheffer και Θεόδωρου Βρυζάκη, αναλύει τις διαφορετικές προσεγγίσεις τους στην αναπαράσταση της γυναίκας από το Σούλι ως το Μεσολόγγι. Η σύγκριση της γυναικείας μορφής στους πίνακες αυτούς εγείρει ζητήματα πολιτικής, θρησκείας και φύλου και αναδεικνύει τη μεταβαλλόμενη θέση των γυναικών στο έθνος.

Η **Ελένη ΓΕΩΡΓΙΟΥ** παρουσιάζει την τυπολογία του ηρωισμού, του έρωτα και του θανάτου στο θέατρο του Φιλελληνισμού, δεδομένου ότι στις παραστατικές τέχνες ξεχωρίζει ένα πλήθος έργων που κατέκλυσαν τις θεατρικές αλλά και τις μουσικές σκηνές, συνδέοντας τον ελληνικό αγώνα με συγκεκριμένα πρότυπα συντελώντας έτσι στη συγκρότηση νέων λογοτεχνικών-δραματουργικών μύθων. Η Γεωργίου παρουσιάζει, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα θεατρικών έργων, τα μοτίβα που διατρέχουν το θέατρο του Φιλελληνισμού εν γένει, στα οποία αποτυπώνεται μια κοινή τυπολογία.

Η **Κατερίνα ΔΙΑΚΟΥΜΟΠΟΥΛΟΥ** φέρνει στο φως ένα έργο από την αμερικανική σκηνή, το πολυπρόσωπο τρίπρακτο μελόδραμα *The Grecian Captive, or the Fall of Athens* του Mordecai Manuel Noah, γραμμένο το 1822 στον απόηχο του ευρωπαϊκού και αμερικανικού Φιλελληνισμού. Η Διακουμοπούλου εξετάζει το έργο στο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της συγγραφής του αλλά και σε σχέση με την αμερικανική εξωτερική πολιτική εκείνης της εποχής, ενώ τέλος σχολιάζει την επεισοδιακή παράστασή του στη Νέα Υόρκη.

Στη μελέτη του, ο **Δημοσθένης ΦΙΣΤΟΥΡΗΣ** εξετάζει την αναπαράσταση τριών στερεοτυπικών μορφών, του *Ελληνόπουλου*, του *Κλέφτη* και του *Γκισούρ*, στη γαλλική μουσική παραγωγή και διερευνά τη σύνδεσή τους με το αρχαίο ελληνικό κάλλος ή τους ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης, ενώ παράλληλα αναδεικνύει πώς ορισμένες φορές τα στερεότυπα αυτά συγχέονται με τις τάσεις του Οριενταλισμού.

5. Ήρωες – ηρωίδες: έμφυλες ταυτότητες- γυναικεία γραφή

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να προβάλλει τις γυναίκες δημιουργούς και τους τρόπους γυναικείας γραφής πάνω στο θέμα της επαναστατημένης Ελλάδας αλλά και να συνδέσει την παρουσίαση των ηρώων και των ηρωίδων των ελληνικών αγώνων στη λογοτεχνία και τις άλλες τέχνες με σύγχρονες θεωρίες για τις έμφυλες ταυτότητες.

Ξεκινώντας από τις γυναικείες φωνές που προβάλλουν οι μελέτες των **Daniela BOMBARA** και **Francesca Martina FALCHI** στο πλαίσιο της λογοτεχνίας του Risorgimento και των αγώνων για την ελευθερία, συνεχίζουμε με τις ηρωίδες, οι οποίες γίνονται, όχι μόνο σύμβολο της αναγέννησης του έθνους αλλά και της επαναστατημένης-ανεξάρτητης γυναίκας, όπως η εμβληματική Μπουμπουλίνα και η Čužuk Stana που παρουσιάζουν στις μελέτες τους η **Gilda TENTORIO** και η Gordana **BLAGOJEVIC** αντίστοιχα. Την έμφυλη διάσταση του γερμανικού Φιλελληνισμού αναδεικνύουν οι μελέτες των **Θεανώ ΤΡΑΚΑ** και **Elli CARRANO**, η **Anne ROUHETTE** εξετάζει τη βρετανίδα φιλέλληνα Mary Shelley και το αινιγματικό μυθιστόρημα για την Ελλάδα *The Last Man (Ο τελευταίος άνθρωπος)* ενώ η **Τιτίκα ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΙΑ** αναδεικνύει την εικόνα των Ελληνίδων στον Γαλλικό Φιλελληνισμό.

Πιο αναλυτικά:

Μια από τις πιο επιδραστικές ηρωίδες της Ελληνικής Επανάστασης ήταν η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, η οποία εμφανίζεται σε όλων των ειδών τα κείμενα ανά την Ευρώπη. Στην Ιταλία, όπως υποστηρίζει η **Gilda TENTORIO**, η μορφή της Μπουμπουλίνας είναι αμφιλεγόμενη: στα χρονογραφήματα της εποχής είναι η ατρόμητη Ελληνίδα αμαζόνα, που περιφρονεί τον κίνδυνο αλλά δεν είναι άσπογη και σύντομα η υποδειγματική ιστορία της χρωματίζεται με σκιές, όπως για παράδειγμα στη συζήτηση για τον άδοξο θάνατό της. Η Tentorio εξετάζει αφενός πώς η δημοσιότητα αντανάκλασε τον ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία, καθώς η Μπουμπουλίνα συχνά απορροφάται από ρητορικές στρατηγικές «εξημέρωσης» της μοναδικότητάς της, ενώ αφετέρου εντοπίζει ορισμένες γυναικείες φωνές (ιδίως της Anna Maria Mozzoni, πρωτοπόρου του φεμινιστικού κινήματος στην Ιταλία), που επαναξιολογούν με πολιτική και νομιμοποιητική έννοια αυτόν ακριβώς τον ξεχωριστό και εξαίρετο χαρακτήρα της.

Η **Daniela BOMBARA** παρουσιάζει τέσσερις γυναίκες συγγραφείς που τις εξετάζει ως παραδείγματα ασυνήθιστων απόψεων για την ελληνική παλιγγενεσία και, κατά συνέπεια, για τους ιταλικούς απελευ-

θερωτικούς αγώνες. Μέσα από τα ποιήματα της Giuseppina Turrise Colonna αφιερωμένα στη μορφή του Λόρδου Βύρωνα, της Letteria Montoro, της Rosina Muzio Salvo και τέλος της Concettina Ramondetta-Fileti, εμπνευσμένα από την Ελλάδα, φανερώνεται η δυσκολία αποδοχής των οδυνηρών, ακραίων και θυσιαστικών πτυχών των πολεμικών συγκρούσεων και αμφισβητείται ο αποκλεισμός των γυναικών από τη διαδικασία του Risorgimento, μολονότι η λαχτάρα για ελευθερία αποτελεί θεμελιώδη αξία όλων των ποιημάτων που εξετάζονται.

Η **Francesca Martina FALCHI** εξετάζει από συγκριτική σκοπιά την επανεγγραφή δύο γυναικών του Risorgimento: της Orintia Romagnoli Sacrati που έγραψε τη *Parga novella* το 1826 και της Massimina Rosellini Fantastici που συνέθεσε την τραγωδία *I Pargi* το 1838. Μέσω της ανάλυσης της θεματολογίας, του συμβολισμού, των αντιπαραθέσεων και των τόπων, αναδεικνύεται η υποδειγματική λειτουργία αυτών των κειμένων με σκοπό τη δημιουργία της προπαγανδιστικής μυθολογίας του Risorgimento.

Η **Θεανώ ΤΡΑΚΑ** εστιάζει στα φιλελληνικά μυθιστορήματα των γυναικών συγγραφέων Julia Baronin von Richthofen και Wilhelmine von Alben, επιμένοντας στους γυναικείους χαρακτήρες των έργων και στους πολιτισμικούς κώδικες που υπαγορεύουν τη συμπεριφορά και τη δράση τους αλλά και στις απόπειρες υπέρβασης αυτών των κωδίκων.

Με τη ζωή, τη φιλελληνική δράση και το έργο της Γερμανίδας Marie Espérance von Schwartz που έγινε γνωστή με το ελληνοποιημένο όνομα Ελπίς Μέλαινα, ασχολείται η μελέτη της **Ελπίς CARRANO**, εστιάζοντας στην εποχή της διαμονής της στην Κρήτη (1865-1885), κατά την οποία η συγγραφέας στηρίζει με το έργο και τις διεθνείς γνωριμίες της τον Κρητικό απελευθερωτικό αγώνα. Η μελέτη δίδει ιδιαίτερη έμφαση στη συνάφεια απελευθερωτικών κινημάτων και γυναικείας χειραφέτησης στον όψιμο δέκατο ένατο αιώνα.

Η **Anne ROUHETTE** εξετάζει το τρίτο δημοσιευμένο μυθιστόρημα της συγγραφέως Mary Shelley *Ο τελευταίος άνθρωπος*, το οποίο κυκλοφόρησε τον Ιανουάριο του 1826 και διαδραματίζεται στις νέες Ελεύθερες Πολιτείες της Ελλάδας στα τέλη του 21ου αιώνα. Η ανάλυση της Rouhette εστιάζει στην Ελληνίδα ηρωίδα του έργου, την Ευάδνη, που είναι εξίσου διφορούμενη με την ίδια την Ελλάδα όπως παρουσιάζεται στο έργο. Η Ευάδνη, όχι μόνο κατευθύνει την εξέλιξη της πλοκής αλλά και υπονομεύει τις συνήθεις φιλελληνικές αναπαραστάσεις της γυναίκας ως σύμβολο του έθνους.

Η **Τιτίκα ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΙΑ** παρουσιάζει την ιδεολογική συγκρότηση της εικόνας των ανώνυμων και επώνυμων Ελληνίδων του αγώνα και επικεντρώνει την προσοχή της σε τρία κείμενα: στις αφηγήσεις δέκα ανώνυμων Ελληνίδων, μεταφρασμένες από έναν ανώνυμο φιλέλληνα, που απευθύνονται σε Γαλλίδες φιλελληνίδες και εκδόθηκαν με τίτλο *Les femmes grecques aux dames françaises, récit de leurs malheurs*, σε πρόλογο του Ginouvier, τη δοξαστική νουβέλα για τη Μαντώ Μαυρογένη, *Mavrogénie ou l'héroïne de la Grèce* και τη γνωστή επιστολή της προς τις Παριζιάνες κυρίες, κείμενα που επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό και για μεγάλο χρονικό διάστημα την εικόνα των Ελληνίδων στην επανάσταση εντός και εκτός Γαλλίας ειδικότερα δε στον ελληνικό χώρο.

Η **Gordana BLAGOJEVIC** αναδεικνύει τη χαρισματική προσωπικότητα της επαναστάτριας, συζύγου και μητέρας Čučuk Stana (Τσούτσουκ Στάνα), γεννημένης ως Stana Plješić (Sikole, 1795 –Αθήνα, 1849). Η Stana πολέμησε ισότιμα δίπλα σε επαναστάτες και οπλαρχηγούς, κάτι πρωτόγνωρο για τα ήθη και τα έθιμα της εποχής και ήταν σύζυγος δύο εθνικών ηρώων: του Σέρβου χαϊντούκου Veljko Petrović, και μετά τον χαμό του, του Έλληνα αγωνιστή Γεωργάκη Ολύμπιου. Όσο ζούσε ενέπνευσε πολλά σέρβικα δημοτικά-λυρικά τραγούδια, αλλά εξακολουθεί ακόμη να εμφανίζεται στα έργα τέχνης και στην λαϊκή κουλτούρα της Σερβίας του 20ού και του 21ου αιώνα, που εντάσσουν δημιουργικά τον μύθο της στο κοινωνικοπολιτικό πρόταγμα της ισότητας των δύο φύλων.

6. Συγκρότηση εθνικών ταυτοτήτων

Ο άξονας αυτός στοχεύει στη διερεύνηση της συγκρότησης ελληνικής εθνικής ταυτότητας στο ιστορικό πλαίσιο του 19ου αιώνα και στους τρόπους παρουσίασής της στη λογοτεχνία, στον επιστημονικό λόγο και τον τύπο. Συχνά ο σχετικός φιλελληνικός λόγος εμπεριέχει προβολές ιδίων αιτημάτων στην ελληνική υπόθεση τα οποία συνιστούν αντικείμενο μελέτης.

Οι μελέτες των **Friedgar LÖBKER** και της **Όλγας ΜΠΕΖΑΝΤΑΚΟΥ** εξετάζουν πώς ο γερμανικός Φιλελληνισμός, ιδιαίτερα μέσω των αναφορών του στην αρχαιότητα, συμπεριλαμβάνει, εμμέσως πλην

σαφώς, ζητήματα συγκρότησης μιας νέας γερμανικής ταυτότητας. Ο **Κωνσταντίνος ΜΑΡΑΣ**, εξετάζει το ιδεολογικό προφίλ των φιλελληνικών κινημάτων σε γερμανικό και διεθνές επίπεδο, ενώ η **Monika ALBRECHT** πραγματεύεται την Ελληνική Επανάσταση και το φιλελληνικό φαινόμενο από σύγχρονη οπτική. Τέλος, με τη δεύτερη γενιά Γερμανών φιλελλήνων, ταυτισμένων με το ελληνικό ιδεώδες, ασχολείται η μελέτη του **Hans SCHLUMM**.

Και στην Πολωνία όμως, ο Φιλελληνισμός σχετίζεται με την αναζήτηση και διερεύνηση της εθνικής ταυτότητας, όπως υποστηρίζει και αναλύει η **Αναστασία ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΙΔΗ**.

Περνώντας από τον 19ο αιώνα στον 21ο, παρατηρείται ότι ακόμη και σήμερα η Ελληνική Επανάσταση σηματοδοτεί, όχι μόνο τον ελληνικό χώρο αλλά όσους επισκέπτονται την Ελλάδα και ειδικά τα τοπία της Επανάστασης. Οι **Μαρία ΜΑΝΩΛΑ** και **Άννα Ειρήνη ΤΣΑΤΑΛΜΠΑΣΟΓΛΟΥ** εξετάζουν μέσα από ερευνητική προσέγγιση, αν και πόσο επιδρούν τα μνημεία και τα γεγονότα του 1821 στον σημερινό ξένο περιγητή.

Πιο αναλυτικά:

Η **Όλγα ΜΠΕΖΑΝΤΑΚΟΥ** τοποθετεί στο επίκεντρο της μελέτης της τα Προπύλαια του Μονάχου που σχεδιάστηκαν από τον αρχιτέκτονα Leo von Klenze, με πρότυπο τα Προπύλαια της Ακρόπολης των Αθηνών, μετά από ανάθεση του φιλέλληνα βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκου Α΄. Η συγγραφέας εκκινεί από το κλασικιστικό μνημείο για να συζητήσει το πλέγμα σχέσεων μεταξύ Φιλελληνισμού, εξιδανίκευσης και κατασκευής ταυτότητας, με κυρίαρχο ερώτημα σε ποιο βαθμό τα Προπύλαια του Μονάχου συμβάλλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη του γερμανικού μύθου περί «εκλεκτικής συγγένειας» μεταξύ των σύγχρονων Γερμανών και των αρχαίων Ελλήνων.

Ο **Friedgar LÖBKER** εκκινώντας από το γεγονός ότι οι φιλέλληνες της πένας χρησιμοποιούσαν συστηματικά αρχαίους Έλληνες συγγραφείς στα κείμενά τους ως εργαλείο υποστήριξης της ελληνικής ανεξαρτησίας, δημιουργώντας, έτσι, μια γραμμή παράδοσης από τους αρχαίους στους σύγχρονους Έλληνες, διερευνά, με βάση επιλεγμένα κείμενα, κατά πόσο σε αυτά υπονοείται η κατασκευή συλλογικών ταυτοτήτων στον γερμανικό χώρο και κατά πόσο το Nation Making που προβάλλεται για την Ελλάδα, αφορά εντέλει και τη Γερμανία.

Στο ιδεολογικό προφίλ του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού επικεντρώνεται η μελέτη του **Κωνσταντίνου ΜΑΡΑ**, τονίζοντας ότι ο οργανωμένος σε συλλόγους Φιλελληνισμός πρέπει να κατανοηθεί ως ένα κοινωνικοπολιτικό φαινόμενο με δύο όψεις: ως κινητοποίηση πολιτών σε εθνικό επίπεδο, αφενός, και ως δίκτυο συντονισμένων δράσεων αλληλεγγύης σε διεθνές επίπεδο από την άλλη. Θα μπορούσε, επομένως, ο Φιλελληνισμός, σύμφωνα με τον συγγραφέα, να νοηθεί ως μια πρόιμη μορφή κινηματικής διασύνδεσης σε υπερεθνικό επίπεδο.

Η **Monika ALBRECHT**, αφού συζητήσει κριτικά ζητήματα ιστοριογραφίας ως προς την Ελληνική Επανάσταση και τον Φιλελληνισμό, καθώς και δράσεις για την καλλιέργεια μιας επίσημης κουλτούρας της μνήμης, εστιάζει σε σημερινές πολιτικές - θεωρητικές δραστηριότητες πρωτοβουλιών, όπως η *Decolonize Hellas*. Με αυτό το σημείο εκκίνησης, πραγματεύεται το ερώτημα ποιο ρόλο παίζει η «κανονικοποίηση της μετα-αποικιακής ματιάς» και ποια είναι η στάση των μετα-αποικιακών μελετών απέναντι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Ο **Hans SCHLUMM** εστιάζει στην επόμενη γενιά Γερμανών φιλελλήνων, που ήρθε στην Ελλάδα με τον Όθωνα της Βαυαρίας, δέκα χρόνια μετά από τους φιλέλληνες θελοντές που πολέμησαν στο πλευρό των Ελλήνων. Ήταν κυρίως ακαδημαϊκά μορφωμένοι νέοι, εμπνευσμένοι από το ελληνικό ιδεώδες. Παρόλο που τα όνειρά τους διαψεύστηκαν σε μεγάλο βαθμό, πολλοί από αυτούς παρέμειναν στην Ελλάδα και συνέβαλαν, όπως καταδεικνύει το άρθρο, σημαντικά στην ανάπτυξη του νεοϊδρυθέντος κράτους στους τομείς της εκπαίδευσης, της πολιτικής και της οικονομίας.

Η **Αναστασία ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΙΔΗ** προβάλλει και αναλύει πώς η Ελληνική Επανάσταση ως εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα μαγνητίζει το ενδιαφέρον της πολωνικής διανόησης. Λόγω της κοινής συνθήκης υποδούλωσης, οι Πολωνοί ταυτίζονται καταρχάς με τον ελληνικό λαό που διεκδικεί την ανεξαρτησία του. Η απόκλιση στην έκβαση των δύο κινημάτων προβληματίζει τους Πολωνούς λογοτέχνες σχετικά με τη δυσχερή κατάσταση του δικού τους έθνους και τους ωθεί να αναζητήσουν τα βαθύτερα αίτια της. Αυτή η διαδικασία βρίσκει έκφραση σε μοτίβα της Ελληνικής Επανάστασης που Πολωνοί λογοτέχνες εισάγουν στο έργο τους για να αποτυπώσουν τις σκέψεις τους.

Οι **Μαρία ΜΑΝΩΛΑ** και **Άννα Ειρήνη ΤΣΑΤΑΛΜΠΑΣΟΓΛΟΥ** με αφορμή τις πολυάριθμες εκδηλώσεις και δράσεις που οργανώθηκαν το 2021 για να τιμηθεί η Επανάσταση, αναζητούν κατά πόσο

αυτές οι ενέργειες συγκινούν και ενδιαφέρουν τον «ξένο» σήμερα. Η μελέτη αποτελεί μία ερευνητική προσέγγιση που φιλοδοξεί να εξετάσει το αποτύπωμα της Ελληνικής Επανάστασης στον σημερινό ξένο περιηγητή, εστιάζοντας στην εντύπωση των μνημείων και των γεγονότων του 1821 στους τουρίστες αλλά και στη θεώρηση των ηρώων μέσα από τα μάτια του Άλλου.

Η Επιστημονική Επιτροπή του Συνεδρίου

Πρόεδρος

Αχιλλέας ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ (Κοσμήτωρ, Τμήμα Μουσικών Σπουδών)

Αντιπρόεδρος

Ιωάννης Δημ. ΤΣΟΛΚΑΣ (Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας & Φιλολογίας)

Μέλη

Αναστασία ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ (Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας & Φιλολογίας)

Ρουμπίνη ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ (Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας & Φιλολογίας)

Σπυρίδων ΜΑΥΡΙΔΗΣ (Τμήμα Ισπανικής Γλώσσας & Φιλολογίας)

Ευτέρπη ΜΗΤΣΗ (Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας & Φιλολογίας)

Δέσποινα ΠΡΟΒΑΤΑ (Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας & Φιλολογίας)

FOREWORD

The School of Philosophy is celebrating: with this auspicious message, the School of Philosophy participated in the various remarkable events the National and Kapodistrian University of Athens planned for the bicentennial anniversary of the Greek Revolution, including the organisation of the international conference “Through the Pen of Others: Nineteenth-Century Views of Revolutionary Greece”.

The inspiration and initiative for the organisation of this conference belongs to our dear colleague, Professor of the Department of Italian Language and Literature, Ioannis Tsolkas. In my capacity as Dean of the School of Philosophy at the time, I enthusiastically accepted his proposal, forming a scientific committee, which consisted of representatives of the six foreign language departments of the School of Philosophy (namely, the esteemed colleagues Efterpi Mitsi, Despina Provata, Anastasia Antonopoulou, Rubini Dimopoulou, Spyridon Mavridis and Olga Alexandropoulou), a committee which initially also included representatives of the two art departments of the School (namely, the dear colleagues Evanthia Stivanaki and Nikolaos Maliaras).

The conference was held under the auspices of the Hellenic Parliament, which was a great honour for the School of Philosophy of the National and Kapodistrian University of Athens. In addition, I owe grateful thanks to the distinguished academician Paschalis Kitromilidis, who eagerly and despite his busy schedule accepted the proposal of the scientific committee to deliver the keynote speech entitled “The Greek Revolution and European Political Thought”. I would also like to thank from the bottom of my heart all those who contributed to the excellent, methodical and organised preparation of the conference; the members of the scientific committee, as well as the colleagues who formed the organising committee and contributed decisively to the preparation of the conference proceedings (in particular, Rubini Dimopoulou, Susana Lugo-Miron, Aglaia Blioumi and Maria Spyridopoulou).

The conference was accompanied by two exceptional, imaginative and original musical events:

- the musical programme entitled “National and Philhellenic Muse for 1821”, curated by my dear colleague Demosthenes Fistouris, with the participation, as it should be emphasised, of musicologists from the Departments of Music Studies of our country, namely, the Professor of the University of Ioannina, Athanasios Trikoupi, as pianist, the soprano Rosa (Kapon) Poulimenou, Professor at the Department of Music Studies of the Ionian University and the mezzo-soprano Angeliki Kathariou, Professor at the Department of Music Science and Art of the University of Macedonia
- the musical programme entitled “We ate bread, we sang and we feasted”, the fruit of the musicological research of my dear colleague Lambros Liavas, Professor of the Department of Music Studies, a thorough musical tour that disseminated and highlighted the importance of song in the Revolution of 1821, a program performed by a group of faculty, students and associates of the related postgraduate programme of the Department of Music Studies.

To all the artists, the Dean’s Office of the School of Philosophy extends its gratitude and just praise for their generous and selfless contribution to the conference.

Finally, it should be noted that the conference would not have been possible without the generous support of the Embassies of Austria, France, Germany, Switzerland, Italy and Spain in Athens, as well as the French Institute of Greece, the Italian Cultural Institute and the Cervantes Institute. I am deeply grateful to the heads of the above Embassies and Institutes.

The programme of the conference “Through the Pen of Others: Nineteenth-Century Views of Revolutionary Greece” of the School of Philosophy at the National and Kapodistrian University of Athens, with a total of about 120 speakers, coming from countries such as the above as well as others, and with important keynote speeches by Denys Barau and Ioannis Tsolkas, mirrored the hard work of all its contributors and foreshadowed the successful publication of its Proceedings.

It is particularly important, but also highly symbolic, for the School of Philosophy of the National

and Kapodistrian University of Athens, that this conference was organised under the supervision, academic care and scientific responsibility of its six foreign-language departments. This further highlights, in a tangible and verified way, and at a sensitive or even vulnerable time for the future of these departments, their vital, pioneering, dynamic and firm presence in the Greek and international academic scene.

Professor Achilleas G. Chaldæakes
Member of the Board of Governors of the NKUA

“Through the Pen of Others: Nineteenth-Century Views of Revolutionary Greece”

INTERNATIONAL CONFERENCE OF THE SCHOOL OF PHILOSOPHY,
NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS
DECEMBER 8-11, 2021

INTRODUCTION

The School of Philosophy of the National and Kapodistrian University of Athens, under the deanship of Professor Achilleas G. Chaldæakes held a major international conference from 8 to 11 December 2021, which attracted 118 delegates from across the world and papers that expanded the knowledge on the diverse representations and expressions of revolutionary Greece in the nineteenth century. The Hellenic Parliament's decision to place the conference under its auspices and to host the official opening ceremony in the Hall of the Old Parliament was a great honour. Moreover, the support of the conference by the Embassies of Austria, France, the Federal Republic of Germany, Switzerland, Spain, Italy and the French Institute of Greece, the Cervantes Institute and the Italian Institute of Education highlighted the emblematic importance of revolutionary Greece in the nineteenth century.

The conference also organised significant musical events (The National and Philhellenic Muse for 1821, “We ate bread, we sang and we feasted” - The songs of 1821) as well as a guided tour of the exhibition “Facing Freedom!” in the Eleftherios Venizelos Hall, in the building of the Hellenic Parliament.

Revolutionary Greece embodied humanist values for many foreigners throughout the nineteenth century, when the ideals of independence, freedom, self-determination and solidarity were gaining ground in Europe. From the destruction of Souli in Epirus and the 1821 Revolution to the Cretan Revolt and the 1897 Greco-Turkish war, the Greek struggle inspired many writers, artists, musicians and playwrights and even generated fashion, influencing popular and material culture. The European and international press recorded and analysed the dramatic events, profiled the protagonists and shaped the perception of the Greek national cause, even as political opinion may have been sceptical or at times hostile.

Greece became the place where imagination and politics met, a dreamlike and often contradictory land of revolution that defined the “pen” of others and their views of the central issues of the nineteenth century, such as freedom and bondage, revolution and colonialism, Empire and the Orient. The consolidation of the classical ideal, together with the movements of Romanticism and Philhellenism, shaped the image of revolutionary Greece as guarantor of its own and Europe's enlightened past, which in turn clashed with its present reality, informing debates on the nation-state and the rights of women, subjugated and enslaved peoples. The intellectual movement of Philhellenism, a seminal historical event, developed into material and military support for the Greek War of Independence profoundly influencing the outcome of the Greek Revolution.

The Greek Revolution had a strong and meaningful impact beyond Greece. Its very course was determined by the attentive and sympathetic gaze of various foreign countries, not only due to the reception the exiles from Greece had received abroad, despite facing opposition and difficulties, but also because of the expressions of solidarity by democrats and liberals from all over the world. The diplomatic and military support for the Greek cause reached its peak with the decisive participation of the three major powers (England, France and Russia) in the Battle of Navarino (20 October 1827).

The key features of the Greek Revolution and its heroic as well as controversial events challenged intellectuals, artists and public opinion throughout the world, both at that time and after. What was happening in Greece in the 1820s was not just a Greek event. The uniqueness of the country's situation resonated through the development of distinctive and contradictory ideological and political models conveyed through a series of narratives, emotionally charged chronicles and fictions. The rich variety of

foreign views on the condition of Greece has been studied in many ways, from the perspective of political and ideological relations, politics and even philosophical thought. In the bicentenary year, the scientific committee of the Conference of the School of Philosophy, the National and Kapodistrian University of Athens, embraced the challenge to create a new synthetic approach focused on the narratives, the literary evocations and the different effects that the Greek Revolution had on the literature and art of different cultures within and beyond Europe, as it was suggested in the call for papers: “This conference aims to expand both our knowledge of the reception of revolutionary Greece in the nineteenth century and the ways in which it contributed to the formation of a national ‘character’ and political and cultural stereotypes that may still be at play two centuries later.”

Despite contemporary controversies and opposing political views, the Others’ views of 1821 highlight the exceptional historical characteristics of the rebirth of Greece and its transnational impact as a struggle whose meaning transcended the national and raised the prospect of an open democracy in a spirit of universal freedom. The awareness and participation of democrats from all over the world confirm the orientations and visions which were initially discernible in the Greek Revolution yet ultimately not realised: doubts also arise about the results, the betrayals and the conservative and nationalist perspectives that prevailed at the time. The Others’ views anticipate all the contradictions that later weighed on the history of Greece and Europe but do not diminish the value of the experience of the Greek Revolution and the great aspiration of freedom that it offered the international scene.

The proceedings of the Conference focus on a wide range of such “external” views, which demonstrate the networks of solidarity and enthusiasm that the Greek Revolution and its events generated throughout Europe and the world. The papers are presented according to the thematic axes of the conference, covering a variety of topics, from the nature of the inaugural struggle for Greek independence to retrospective assessments and critical views developed as late as the early 20th century.

The scientific committee of the conference expresses its gratitude to the organising committee of the conference (**Rubini Dimopoulou**, Department of Italian Language & Literature, NKUA, **Susana Lugo-Mirón**, Department of Spanish Language & Literature, NKUA, **Aglaia Blioumi**, Department of German Language & Literature, NKUA and **Maria Spyridopoulou**, Department of French Language & Literature, NKUA), the student volunteers who gave their time and energy for the successful organisation of the conference, and especially to Dr. **Thodoris Koutsogiannis**, without whose assistance the conference would not have achieved its goals, both in its organisation and in the editing of this volume.

Keynote speeches

The two keynote speeches of the Conference focused on the specific characteristics of Italian and French Philhellenism.

Ioannis TSOLKAS analyses the reasons why Greece, with its problems and ambitious goals, was a source of inspiration for Italy and, at the same time, a reference point for the interpretation and solution of problems, making Italian philhellenic literature of particular importance throughout time, in contrast to the rest of philhellenic literature. In the “heroic” period of the Risorgimento, in the years from 1815 to 1870, Italy and its intellectual world had recognised the high expectations and goals in the struggles of Greece. The realisation that a national revolution was not only possible, but that it was a guide and model for achieving independence, created an extensive Italian philhellenic literature.

Denys BARAU focuses on French Philhellenism, which managed to mobilise not only liberals but also a section of ultra-monarchists in favour of the Greeks. By comparing texts representing these two different ideological spaces and published at two crucial moments of the struggle, 1821-1822 and 1825-1826, the author emphasises the arguments developed by both sides to justify the Revolution, the kind of independence they envisioned for Greece and their reflection on the consequences of the Greek cause in the European affairs.

Conference axes

1. Literature: the impact of the revolution and the founding of the Greek state

Greece in revolt is a prevalent theme in nineteenth-century European and world literatures (poetry, drama,

fiction), both in the texts of important poets and authors and in the widely read contemporary popular literature, the latter confirming the resonance of the Greek cause in European and international sentiment. Such texts include works of fiction as well as life writing: the memoirs and correspondence of the Philhellenes, who participated in the independence struggle, and travel writing. This axis explores literary reflections of Greece in national literatures as well as comparative analyses.

Italian philhellenic literature highlights the places, heroes and important events of revolutionary Greece. The studies of **Maria SGOURIDOU** and **Gerasimos ZORAS**, **Federica AMBROSO**, **John BUTCHER**, focus on specific Italian poets who celebrated Greece, while **Ada BOUBARA** presents the outline of Italian Romantic and philhellenic poetry. The essays by **Stathis BIRTACHAS**, **Maria Cristina CATALDO**, **Milagro MARTÍN-CLAVIJO**, **Angelo ROMANO** and **Anna THEMOU** also draw attention to Italian writers whose work is linked in a distinct way to the Greek revolutionary period.

Marco HILLEMANN, **Stefan LINDINGER** and **Jürgen PELZER** focus on German poets who supported the Greek Revolution in their writing, and **Anne-Rose MEYER** comparatively places German philhellenic poetry in its European context. The beginning of German philhellenic literature, however, is Friedrich Hölderlin's novel *Hyperion* (1799), which is analysed by **Sophia AVGERINO**. German philhellenic texts of the post-revolutionary period, from the establishment of the new Greek state to the end of the nineteenth century, feature in the contributions by **Konstantina TSONAKA** and **Sergio CORRADO**.

Regarding French literature, **Nikos SGOUROMALIS** and **Lambros FLITOURIS** explore, respectively, the French writers Edmond About and Jules Verne and their important works set in revolutionary Greece.

Important Serbian writers were also inspired by the Greek Revolution as it is shown in the essays by **Ifigenija RADULOVIC**, **Snežana VUKADINOVIĆ**, **Ismi Eleni RADOULOVITS** and **Polydoros GORANIS**. **Jolanda DYGUL** discusses the pre-revolutionary period and the Greek revolt (1770) organised by Prince Aleksej Orlov in relation to the Polish question, **Tatiana BORISOVA** focuses on late nineteenth and early twentieth-century Greece and **Lyudmil DIMITROV** analyses the influence of the Greek Revolution of 1821 on the Russian poet Pushkin.

The essays in Spanish by **Miguel CASTILLO DIDIER** and **Spyridon MAVRIDIS** present two poets, the Cuban Gabriel de la Concepción Valdés (Plácido) and the Argentinean Florencio Varela, respectively, who both celebrated the Greek Revolution and linked it to the struggles of their countries.

Maria SGOURIDOU and **Gerasimos ZORAS** present the patriot and poet Luigi Mercantini (1821-1872) who, through his works, exalts the sacrifice of the Greek people and dedicates poetic compositions to Rigas Feraios, Dionysios Solomos and Markos Botsaris. The Italian poet's goal, beyond glorifying the achievements of the Greeks, is to set an example for the Italian people, so that they mobilise and start their own struggle.

Federica AMBROSO examines the influence of Giacomo Leopardi on Luigi Spessa's *Missolungi caduta il dì 23 aprile 1826*. The literary impressions and memories presented in the text create a profound dialogue with Leopardi's writing, highlighting themes prevalent in Italian Romanticism.

Stathis BIRTACHAS analyses the written testimony of "Brengeri", an anonymous Roman volunteer, published in serial form as a diary in the *London Magazine* (1826-1827), and examines it in comparison with the writings of other freedom fighters and Philhellenes from the Italian peninsula, demonstrating the particularities of Italian Philhellenism.

Ada BOUBARA approaches the period during which the bonds between the two peninsulas, Greece and Italy, reached their peak through the dissemination of Philhellenism both on a practical level, with the participation of Italians in the battlefields, and on the cultural and literary level, the philhellenic aspects of Italian Romanticism. The battles, heroic deeds and the oppression of the Greek people turned into beautiful rhymes in the art of versification of the nineteenth-century Italian poets. The paper highlights lesser known, but undoubtedly important poems and authors in the panorama of the cultural heritage of philhellenic literature.

John BUTCHER introduces Antonio Mezzanotte (1786-1857), a poet and scholar of ancient Greece from Perugia, Italy, who in 1832 published *Fasti della Grecia nel XIX secolo*, aimed at currying favor with high-ranking political figures, in particular the new King of Greece, Otto von Wittelsbach.

Maria Cristina CATALDO writes about Saverio Scrofani's involvement in the spread of an early

Philhellenism, through his works *Journey to Greece Made in the Year 1794, 1795 and Report on the Current State of Agriculture and Trade of the Morea*. Scrofani shows his knowledge of classical culture and feels a natural affinity with the Greek soil; he urges Europeans to take back what is rightfully theirs, and is confident of victory, as the Ottoman Empire is already showing signs of irreversible decline.

Milagro MARTÍN-CLAVIJO approaches Risorgimento Italy through the tragedies of two Italian playwrights and patriots, Antonio Somma and Tommaso Zauli-Sajani, dedicated to one of the great heroes of Greek independence, Marco Bozzari. In these tragedies, Bozzari is the emotional vehicle of the political doctrines of the Risorgimento, since his heroic action restores depth, concreteness and credibility to the Italian aspiration to independence based on human and universal values. The emotional impact of the heroic figure of Bozzari is also enhanced by the strong presence of female figures, both historical and fictional. The theoretical basis of this article is founded on the Italian Risorgimental tragedy and on sociological and political theories of emotions.

Angelo ROMANO writes on Niccolò Tommaseo (1802-1874), an excited interpreter and admirer of Greek history, culture and traditions, to the point that in 1842 he published the *Folk Songs of Greece-Canti popolari della Grecia, the third volume of the Corsican Greek Illyrian Tuscan Folk Songs-Canti popolari toscani corsi illirici greci*. Tommaseo's passion for modern Greek popular culture, which is evident in the examination of those patriotic and revolutionary motives integral to the uprising of 1821, was disseminated through the *Popular Songs of Greece* (in particular, section II of Part Three, entitled "The skulls and the combatants").

Anna THEMOU explores the Italian writer Alberto Savinio [1891-1952], who was born in Greece, and explains how he recalls events that took place in his childhood during the Greco-Turkish War of 1897. Savinio sees 1821 as the inauguration of a new liberal era, praises the protagonists of that epic struggle Kolokotronis, Kanaris and Botzaris, extols the astute and courageous "Klefts", seen as the descendants of Ulysses and compares them to the partisans of Italian Resistance. Subverting stereotypes, Savinio proposes as a model the sincere patriotism and invincible ardour of revolutionary Greeks, emblematically reflected in Solomos's and other modern Greek poets' work, such as Mavilis, a volunteer in the Garibaldian legion.

Hyperion, the first German philhellenic novel published as early as 1799 by the great German poet Friedrich Hölderlin, based on the Orlofika of 1770, is the subject of **Sophia AVGERINO**'s study. The author examines the complex philhellenic elements of the work, from which Greece emerges as a dynamic ideal that contains the tensions of a series of oppositions. Moreover, against the backdrop of the French Revolution, the text itself does not hesitate to problematise the diversion of revolution into terrorism.

Marco HILLEMANN focuses on the philhellenic work - poetry, translations and essays - of the most famous German philhellenic poet Wilhelm Müller. Analysing this work, the essay attempts to trace the diverse political and cultural origins of Philhellenism, from the politicisation that begins at the time of the Restoration and the turn towards the new humanism that would dominate the German educational system in the nineteenth century, to the Romantic enthusiasm for popular culture and the literary Byronism that would also be reflected in German poetry.

Stefan LINDINGER explores the hitherto little-studied philhellenic aspects in the work of the German writer Jean Paul, focusing on his writings from his last literary period *The Vision of a Greek Mother* (*Gesichte einer griechischen Mutter*, 1821) and his unfinished novel *Selina or on the Immortality of the Soul* (*Selina oder über die Unsterblichkeit der Seele*), posthumously published in 1827, which mark a clear, if moderate, philhellenic stance.

Anne-Rose MEYER explores the European dimension of the philhellenic phenomenon, examining comparative texts from English, German and French literature and, using the example of Percy Bysshe Shelley, Heinrich Heine and Victor Hugo, underlines common political and poetic components in their works. All three incorporate revolutionary Greece into their themes as a mirror for the empowerment of liberal tendencies and political rights, while at the same time constituting a new poetic relationship between politicisation and artistic autonomy.

Jürgen PELZER focuses his presentation on the work of Heinrich Heine, a deeply politically minded poet, who connects the Greek cause with European contexts, expressing the strong conviction that "the Greek flame" must remain an inextinguishable inspiration for an emancipated literature oriented towards humanistic values.

Konstantina TSONAKA examines selected poems and letters by the German poet Emanuel Geibel, who lived in Greece between 1838 and 1840, and the travel impressions of Robert Waldmüller, who paid a month-long visit to Greece in 1858. Both focus on sites of recent revolutionary struggles, but also describe images of Greek reality, praising the coexistence of ancient and Ottoman elements in tones that are more idealised by Geibel, and realistic, often cynical by Waldmüller.

Sergio CORRADO studies poetic texts on Greece by German poets of the late nineteenth-century (Ernst Ziel, Emanuel Geibel, Theodor Altwasser and Adolf Friedrich von Schack), underlining their epigonal dimension in relation to the philhellenic discourse during the revolutionary period. With ancient Greek ruins as a backdrop, these texts develop an anti-realist and apolitical aesthetic, without considering the real problems of a Greece that, after the successful revolution, is trying to get back on its feet.

Nikos SGOUROMALIS attempts to overturn a well-established perception of the mis-hellenic character of Edmond About's novel *The King of the Mountains*, focusing on the visual practices used by the French author to give his own version of the image of post-revolutionary Greece.

In his study of Jules Verne's novel *L'Archipel en feu*, set during the Greek Revolution, **Lambros FLITOURIS** takes an Orientalist literary approach to show how historical events and characters are intertwined with myth while at the same time observing the impact that Verne's narrative had on the French and Greek readership.

Ifigenija RADULOVIC, Snežana VUKADINOVIĆ and Ismini Eleni RADOULOVITS present the Serbian poet, writer and scholar of Greek origin, Jovan Sterija Popović, who in 1824-5 compiled an anthology of poetry dedicated to the Greek Revolution of 1821. The book was never published; nowadays it is kept in *Matica Srpska* Library in the manuscripts department under the title *Седмостручны цветаци борећими се Грцима* (*Small Anthology for the Struggling Greeks*). His later anthology of poems (1854) entitled *Davorje* (*Mourning*) includes an epic poem referring to the Greek revolutionary hero Markos Botsaris.

Polydoros GORANIS examines how the Balkan world received the Greek liberation movement, as exemplified in an essay by Lazar Tomanovic titled "Natives of Boka in the war for the liberation of Greece"—"Уроженцы Боки в войнѣ за освобождение Греции", published in the Serbo-Dalmatian magazine in 1873. The "portrait" of Vaso Brajovic, also known as Mavrovouniotis, one of the most prominent figures in the Greek War of Independence, is particularly interesting in terms of the narrative elements the author employs to illustrate his characters.

Jolanta DYGUL analyses first Domenico Caminer and his *Storia delle guerre tra la Russia, la Polonia e la Porta Ottomana* (1770) and second Giacomo Casanova who dealt with the Polish question in his unfinished *Istoria delle turbolenze della Polonia* (1774). Both authors study the Polish question in a very broad context and discuss the Greek revolt (1770) organised by Prince Aleksej Orlov, the Russian commander, describing the first Greek liberation efforts. Caminer's and Casanova's opinion appears rather negative, as they cast the nature of the people in a dismissive way by presenting the barbaric actions of the Greek pirates.

Tatiana BORISOVA explores Leo Bakst's *Serov and I in Greece* (*Серов и я в Греции. Дорожные записки*) published in Berlin in 1923 as an account of the author's journey to Greece in 1907 together with another distinguished Russian painter, Valentin Serov. The book describes what modern Greece meant to the artists: its nature, its folk customs, the symbiosis of various ethnic and cultural elements, the everyday life of the common people and the strange political situation that prevailed at the time.

Lyudmil DIMITROV presents the intense controversy in Russian literary studies about the Romantic discourse in Pushkin's poetry in the early 1820s (1819-1824) and what caused it. Dimitrov assesses how the ideas of "Megali Idea" and "Eteria" reflect the strengthening of the Greek revolutionary theme and the appearance of the Bulgarian hero in Pushkin's work, and in a sense provoke the Decembrist uprising of late 1825. Discussing examples from Pushkin's lyric poetry and prose, Dimitrov traces an overall paradigm in the poet's existential turn and his attitude towards freedom.

In his contribution, the eminent Chilean Hellenist **Miguel CASTILLO DIDIER** focuses on the impact the abolition of slavery by the First Greek Constitution of 1822 had on Cuba, which was fighting for political emancipation from Spanish rule and the abolition of racial discrimination at the time. Didier refers to the sonnet "A Grecia-To Greece" by the distinguished Cuban poet and militant Gabriel de la Concepción Valdés (Plácido), who identified with the ideals of the Greek Revolution, was imprisoned and eventually executed by the colonial army.

Spyridon MAVRIDIS highlights the resonance of the Greek Revolution in faraway Argentina, as well as the identification of this country's liberal intellectuals with the universality of the values that Greece bequeathed to world culture and with the struggle of the Greek insurgents against despotism. The reference text is the poetic composition "La libertad de Grecia" by the liberal Argentinean poet Florencio Varela, in which archetypal images of Greece are recalled and new models of heroism inspired by the Greek revolutionary struggle are presented, emphasising the continuity of the Greek people fighting in the field for the ideal of freedom. The poet is inspired by the Greek Revolution and calls on his compatriots to emulate the example of the rebellious Greeks in their own struggle against tyranny.

2. Academic discourse – essay

The Greek affair quickly became an academic pursuit. Historians and scholars from many disciplines, especially philologists and folklorists, studied the modern culture of Greece, sometimes using the examination of folk songs, customs and habits, costumes and language to support the Greek cause. This section aims to explore debates in academic Philhellenism focusing on their ideological tenets.

Vassilis SAMPATAKAKAKIS, Nikolaos - Ioannis KOSKINAS, Aglaia BLIOUMI, Kosmas RASPITSOS, Rea DELVEROUDI, Despina PROVATA, Vasiliki LALAGIANI, Maria SPYRIDOPOULOU, Antigone SAMIOU, Lyberis KOREAS, and Matilde MORCILLO ROSILLO focus on a range of materials (including reports on the struggle, reflective travel texts and diplomatic correspondence), methodologies and theoretical studies of the Greek language, popular culture and the contemporary condition of the country more broadly that were inspired by philhellenic and general interest in the Greek Revolution.

Vassilis SAMPATAKAKAKIS presents an essay on Greece by the Swedish Philhellene Nils Fredrik Aschling, a major in the Swedish Royal artillery who travelled to Greece in 1822 to take part in the Greek liberation struggle. Aschling described what he saw and heard during his seven-month stay in the country. He was in the service of the Greek Minister of War, Ioannis Kolettis, and visited various parts of the Peloponnese and Central Greece-Roumeli to obtain reports. When he was robbed and lost all his property, he left Greece and published his book in Sweden in 1824.

Nikolaos-Ioannis KOSKINAS studies Hans Christian Andersen's "A poet's bazaar", the travel text on Greece written by the Danish fairytale writer after his trip to Greece in 1841, presenting, against the background of antiquities, aspects of modern Greek reality and Greek popular culture.

Aglaia BLIOUMI deals with two different texts of German-language travel literature on Greece in the nineteenth century, namely *Fragments from the East (Fragmente aus dem Orient*, 1845) by the historian Jakob Philipp Fallmerayer, known for his views on the origin of the Greeks, and *The Journey to Greece (Reiselust in Ideen und Bildern aus Italien und Griechenland*, 1839) by the Philhellene and archaeologist Johann Paul Ernst Greverus. The study discusses the different views on the newly established Greek state expressed in the two texts as well as their different aesthetic organisation.

Kosmas RASPITSOS discusses the scientific work of Bernhard Schmidt *Greek Folklife and Ancient Greek Antiquity (Das Volksleben der Neugriechen und das hellenische Alterthum*, 1871) in the light of an expanded Philhellenism in the late nineteenth century. Schmidt's thesis that the study of Greek popular culture can lead to a better understanding of antiquity, since elements of it survive in it as 'survivals', contributes ideologically to the foundation of the continuity that the newly established Greek state needed.

Rea DELVEROUDI examines the grammars of Modern Greek (MG) published during the period 1810-1829, a time of increased interest in the language, to demonstrate the decisive role of foreign writers in its grammatisation. Thanks to the publications of this period, Greek scholars became aware of the value of their language and in turn proceeded to write their respective textbooks.

Despina PROVATA's study presents Juliette Adam's contribution to the revival of Philhellenism in the last quarter of the nineteenth century. Through the pages of the magazine she published, *La Nouvelle Revue*, a new image of Greece was forged, the modern Greek literature and the political and cultural character of the Greek people were promoted, while national demands were vigorously supported.

Vasiliki LALAGIANI explores the travel writing and essays of the well-known Philhellene Dora d'Istria, through which she conveys to the Western world the efforts of the Greeks toward the development of their new state and for the liberation of the regions that were under Ottoman occupation.

Antigone SAMIOU focuses on the travel diaries of two women who visited Greece in the nineteenth century and examines two different and complementary representations of the image of Greece, as Comtesse de Gasparin's impressions are informed by her religious and moral concerns, while Dora d'Istria is mainly interested in the political and social life of the Greeks.

Maria SPYRIDOPOULOU investigates Adélaïde-Gillette Billet Dufrénoy's contribution to the philhellenic movement, studying two texts by the French poet and writer which demonstrate her support for the struggle of the Greek people. Approaching with scepticism the inertia of the European powers and analysing with insight the crucial political and diplomatic issues, Dufrénoy documents the historical continuity of the Greek nation and argues for the necessity of the creation of a Greek state.

Lymperis KOREAS presents a comparative study of two revolutionary texts of the period, the *Carta de Jamaica* of the Venezuelan liberator Simón Bolívar and *Hellenic Nomarchy*, by an anonymous Greek writer. Published in the first decade of the nineteenth century, they both reflect the ideological influence of the Enlightenment in two regions, distant from each other, Latin America and the Balkans. The paper highlights the influence of European thought within the historical contexts of each region and outlines the process of nation-building and new state formation.

Matilde MORCILLO ROSILLO focuses on the diplomatic recognition of the newly established Greek State by Spain in 1834, discussing the travel impressions and official reports of the first Spanish Chargé d'Affaires accredited in Athens, Mariano Montalbo. Through the diplomatic correspondence and the descriptions of the Spanish diplomat, the essay emphasizes the geopolitical ferment for the official recognition of the independence of the Hellenic State by the Spanish government and depicts both the administrative structures of the first period of Otto's reign and the tragic picture in which the country and its people found themselves in the first post-revolutionary period.

3. Revolutionary Greece in the international press: positions and contrasts

Greece was regularly present in the European and international press through political articles written for or against the Greek struggle, information on the developments in Greece and connection to European affairs. This section examines the variety of opinions expressed in sources such as nineteenth-century newspapers and magazines which placed revolutionary Greece in the international political context.

In the first decades of the nineteenth century, the Italian and British periodical press published many texts on the Greek Revolution, from short stories and poems by romantic writers to memoirs and essays on political themes. In this section, **Carmela PANARELLO** and **Andrea SCARDICCHIO** focus on the Florentine magazine *Antologia* and its attitude towards the Greek Revolution, while **Mathilde PYRLI** and **Maria SCHOINA** explore the manifestations of Philhellenism in the literary magazine *New Monthly Magazine and Literary Journal* and in the weekly newspaper *The Examiner* respectively.

Carmela PANARELLO examines the effects produced by the struggle for the Greek Risorgimento on Tuscan society in the early decades of the nineteenth century, studying the views of the correspondents of Giampietro Vieuzeux's magazine *Antologia*, and capturing the debate among the magazine's intellectuals on the need to liberate Greece, the situation of which was thought to be similar to the Italian one, aggravated in both cases by submission to foreign powers, by the imposition of cultural or religious models in contrast with the common feeling and, in the case of Italy, by the lack of a political perspective that would favour the formation of a national state.

Andrea SCARDICCHIO demonstrates the philhellenic spirit of *Antologia* thanks to Niccolò Tommaseo, Giovan Battista Niccolini, Enrico Mayer, Giuseppe Montani and Andrea Mustoxidi, the aristocratic representative of the Greek colony living in Italy. It also analyses the correspondence between Vieuzeux and Mustoxidi, whose letters have been found in the Biblioteca Nazionale Centrale in Florence and in the Mustoxidi Archive in Corfu.

Maria SCHOINA studies one of the British publications that was distinguished for its Philhellenism, the newspaper *The Examiner* by Leigh Hunt, poet, critic, journalist and friend of Lord Byron, and interprets Hunt's radical views and insightful comments on the political situation in Greece. Hunt's articles reveal not only the similarities and differences between his approach and Byron's to the Greek question, but also the different aspects of British politics during the struggle for independence.

Mathilde PYRLI discusses another Romantic Philhellene poet and editor-in-chief, Thomas Campbell

who took over the popular literary magazine *New Monthly Magazine and Literary Journal* in the 1820s, the period of the Revolution and the establishment of the Greek state. Examining the various writings on Greece during this period, Pyrli points out that during Campbell's tenure the magazine published a number of poems and articles that supported the Greek War of Independence and promoted the Romantic ideal of freedom against tyranny.

4. Revolutionary Greece in the visual and performing arts

This section explores nineteenth-century visual, dramatic and musical works inspired by Greek battles or the "heroes and heroines" of the Revolution as well as those representing Greece as a newly formed state, with references to the state ideology that was also formed as a continuation of antiquity.

All over Europe, visual artists created works with a philhellenic theme, either by linking the Revolution with glorious antiquity, as explained by **Thodoris KOUTSOGIANNIS**, or by focusing on a hero, as in the case of Giovanni Marghinotti, discussed by **Chryssa DAMIANAKI**, or by identifying Greece and its struggle with the female figure, according to **Glikeria SELIMI**.

In the theatre, the Greek Revolution inspired new plays, not only in Europe but in the USA as well. While **Eleni GEORGIU** generally examines the themes and motifs of philhellenic theatre, **Katerina DIAKOUMOPOULOU** focuses on a philhellenic play performed in 1822 in New York. Moreover, as **Demosthenes FISTOURIS** argues, one of the most important manifestations of Philhellenism is the philhellenic songs that circulated in various European countries.

Thodoris KOUTSOGIANNIS analyses the depiction of classical antiquities in European philhellenic art, since the scenes of war are often represented in a setting full of antiquities, to the extent that the Greek fighters are identified with their ancient ancestors, the creators of these remains of material culture. The philhellenic iconography - paintings, engravings, book illustrations, objects of daily use, as well as monuments of architecture, sculpture and painting - offers us an array of important works that highlight the Greece of the Revolution and Regeneration in an antique style.

Chrysa DAMIANAKI discusses Giovanni Marghinotti (1798-1865), a painter at the court of Savoy in Turin. Marghinotti's Philhellenism manifested itself in a series of works of a patriotic nature and focused on Markos Botzaris (1790-1823), a symbol of the generous offering of one's life for the love of freedom, as shown in the pencil drawing in the Cagliari Municipal Gallery (*Markos Botzaris*, 1854) and in the paintings *Markos Botzaris and his family* (1852-1854, Cagliari, Masala Collection), *Massacres in Greece* (1852-1854, Cagliari, Cagliari Municipal Gallery and Crobu Collection) and *Markos Botzaris* (1854, Sassari, Private Collection).

Glikeria SELIMI focuses on the representation of women in the historical context of the 1821 national liberation struggle, highlighting a favourite subject of European painters during the Revolution and beyond. Comparing three works by Eugène Delacroix, Ary Scheffer and Theodoros Vryzakis, she analyses their different approaches to the representation of women from Souli to Missolonghi. The comparison of the female figure in these paintings raises issues of politics, religion and gender and determines the power position of women in the contemporary cultural and historical context.

Eleni GEORGIU presents the typology of heroism, Eros and death in the philhellenic performing arts, which she argues linked the Greek Revolution to specific prototypes while contributing to the establishment of new literary-dramaturgical myths. Through examples of theatrical plays on the stages of Europe, Georgiou discusses the motifs that characterise Philhellenism in the theatre and form a shared typology.

Katerina DIAKOUMOPOULOU brings to light a play from the American stage, the multi-faceted, three-act melodrama *The Grecian Captive, or the Fall of Athens* by Mordecai Manuel Noah, written in 1822 in the light of European and American Philhellenism. Diakoumopoulou places the play in the sociopolitical context in which it was written and in relation to contemporary American foreign policy, and comments on the colourful history of its staging in New York.

Demosthenes FISTOURIS examines the representation of three stereotypical figures, *le jeune Grec*, *le Klephte* and *le Giaour*, in French philhellenic songs and explores their connection with ancient Greek beauty or the heroes of the Greek Revolution, while highlighting how these stereotypes are sometimes confused with the tendencies of Orientalism.

5. Heroes - heroines: gender identities - women's writing

This axis attempts to explore women's writing on revolutionary Greece and contextualises the literary representations of "heroes and heroines" using feminist and gender theory.

Starting from the female voices explored by **Daniela BOMBARA** and **Francesca Martina FALCHI** in the context of Risorgimento literature and the struggles for freedom, the section continues with the heroines of the Greek Revolution, who become not only a symbol of the nation's rebirth but also of the revolutionary-independent woman, embodied by Bouboulina and by Čučuk Stana as **Gilda TENTORIO** and **Gordana BLAGOJEVIC** argue respectively. **Theano TRAKA** and **Elli CARRANO** present the women writers of German Philhellenism, **Anne ROUHETTE** examines the British Philhellene Mary Shelley and her enigmatic novel about Greece, *The Last Man*, and **Titika DIMITROULIA** focuses on the image of Greek women in French Philhellenism.

Gilda TENTORIO writes on the controversial Italian reception of one of the most influential heroines of the Greek Revolution, Laskarina Bouboulina: in the chronicles of the time, she is the fearless Greek amazon who disdains danger but is not flawless, and soon her exemplary story is coloured by shadows, such as the discussion of her inglorious death. Tentorio examines how publicity reflects the role of women in society as Bouboulina is often absorbed by rhetorical strategies to "domesticate" her uniqueness, and identifies some female voices (notably Anna Maria Mozzoni, a pioneer of the feminist movement in Italy) that reassess in a political and legitimising sense this formidable character.

Daniela BOMBARA presents four women writers whom she examines as examples of unusual points of view on the Greek Revolution and, consequently, on the Italian struggles for liberation. Through the poems of Giuseppina Turrise Colonna on the figure of Lord Byron, Letteria Montoro, Rosina Muzio Salvo and finally Concettina Ramondetta Fileti, which were inspired by Greece, the essay shows the difficulty of accepting the anguished, extreme and sacrificial aspects of war and questions the exclusion of women from the Risorgimento, even though the libertarian yearning is a fundamental value of all the poems examined.

Francesca Martina FALCHI examines from a comparative point of view the writing of two women involved in the Risorgimento: Orintia Romagnoli Sacratì who wrote the *Parga novella* in 1826 and Massimina Rosellini Fantastici who composed the tragedy *I Pargi* in 1838. The analysis of themes, symbols and topoi brings to light the paradigmatic role the books played in the innovative mythology of Risorgimento propaganda.

Theano TRAKA focuses on the philhellenic novels of Julia Baronin von Richthofen and Wilhelmine von Alben, insisting on the female characters of the works and the cultural codes that dictate their behaviour and action, as well as on the attempts to overcome these codes.

Elli CARRANO deals with the life, philhellenic action and work of the German writer Marie Espérance von Schwartz, who became known by her Greek name Elpis Melaina, focusing on her stay in Crete (1865-1885), during which the author supported the Cretan liberation struggle through her work and international contacts. The study places particular emphasis on the relevance of liberation movements to women's emancipation in the late nineteenth century.

Anne ROUHETTE examines Mary Shelley's third published novel *The Last Man* (1826) that takes place in the newly independent Free States of Greece in the late twenty-first century. Rouhette's analysis focuses on the Greek heroine of the novel, Evadne, who is as ambiguous as Greece itself as she is presented in the novel. Evadne not only directs the development of the plot but also undermines the usual philhellenic representations of woman as a symbol of the nation.

Titika DIMITROULIA presents the ideological formation of the image of both the anonymous and the famous Greek women of the struggle for independence, focusing on three texts: the narratives of ten anonymous Greek women, translated by an anonymous Philhellene, aimed at French philhellenic women and published under the title *Les femmes grecques aux dames françaises, récit de le Malheur*, with a prologue by Ginouvier, the glorious novel about Manto Mavrogeni, *Mavrogénie ou l'héroïne de la Grèce* and her well-known letter to Parisian women. These texts largely shaped for a long time the image of Greek women in the revolution inside and outside France and especially in the Greek world.

Gordana BLAGOJEVIC highlights the charismatic personality of the revolutionary, wife and mother Čučuk Stana, born Stana Plješćić (Sikole, 1795 - Athens, 1849). Stana fought equally alongside rev-

olutionaries and chieftains, which was unprecedented in the customs of the time, and was the wife of two national heroes: the Serbian Haidukou Veljko Petrović, and after his death, the Greek fighter Georgakis Olympios. During her lifetime she inspired many Serbian folk songs, but she still appears in the artworks and folk culture of the 20th and twenty-first century in Serbia, creatively integrating her myth into the socio-political project of gender equality.

6. The formation of national identities

This axis examines the formation of Greek national identity within the historical context of the nineteenth century and its representation in literature, academic discourse and the press. It also seeks to investigate the relevant philhellenic discourse which often includes the Philhellenes' own political demands during and in the wake of the Greek affair.

The essays by **Friedgar LÖBKER** and **Olga BEZANDAKOU** examine how German Philhellenism, particularly through its references to antiquity, both implicitly and explicitly includes issues of the constitution of a new German identity. **Konstantinos MARAS** examines the ideological profile of philhellenic movements at the German and international level, while **Monika ALBRECHT** discusses the Greek Revolution and the philhellenic phenomenon from a contemporary perspective. Finally, the second generation of German Philhellenes, identified with the Greek ideal, is the subject of **Hans SCHLUMM**'s study.

In Poland too, Philhellenism is related to the search for and exploration of national identity, as **Anastasia HATZIANNIDI** argues.

Moving from the nineteenth century to the twenty-first, it is observed that even today the Greek Revolution marks not only the Greek area, but also those who visit Greece and especially the landmarks of the Revolution. **Maria MANOLA** and **Anna Irini TSATALMPASOGLU** consider whether and to what extent the monuments and events of 1821 influence the foreign traveller of today.

Olga BEZANDAKOU focuses her study on the Propylaea of Munich, designed by the architect Leo von Klenze, based on the model of the Propylaea of the Acropolis in Athens, commissioned by the Philhellene King Ludwig I of Bavaria. The author starts from the classicist monument to discuss the web of relationships between Philhellenism, idealisation and identity construction, with the overarching question of the extent to which the Munich Propylaea contribute to the further development of the German myth of the "elective affinity" between modern Germans and ancient Greeks.

Starting from the fact that the Philhellenes of the pen systematically used ancient Greek writers in their texts as a tool to support Greek independence, creating a line of tradition from the classics to the modern Greeks, **Friedgar LÖBKER** considers how the construction of collective identities in the German sphere is implied in these texts and whether the nation-making projected for Greece also applies to Germany.

Konstantinos MARAS focuses on the ideological profile of European Philhellenism, stressing that Philhellenism organised in associations should be understood as a socio-political phenomenon with two aspects: as a mobilisation of citizens at national level, on the one hand, and as a network of coordinated solidarity actions at international level, on the other. Philhellenism could, therefore, be understood as an early form of international cooperation movement at the transnational level.

Monika ALBRECHT discusses critical issues of historiography regarding the Greek Revolution and Philhellenism, as well as actions for the cultivation of an official culture of memory and goes on to focus on current political-theoretical activities of initiatives such as *Decolonize Hellas*. Albrecht addresses the question of the role of the "normalisation of the postcolonial gaze" and the attitude of postcolonial studies towards the Ottoman Empire.

Hans SCHLUMM focuses on the next generation of German Philhellenes who came to Greece with Otto of Bavaria, ten years after the philhellenic volunteers who fought on the side of the Greeks. They were mostly academically educated young men, inspired by the Greek ideal. Although their dreams were largely dashed, many of them remained in Greece and, as the article demonstrates, contributed significantly to the development of the newly established state in the fields of education, politics and economics.

Anastasia HATZIGIANNIDI analyses how the Greek War of Independence as a national liberation movement attracted the interest of the Polish intellectual elite. Due to a common historical condition of

subjugation, Polish writers empathise with the Greek revolutionaries. The opposite outcomes of the two movements make Poles search for the reasons for the difficult situation of their nation. This quest is reflected in several works of Polish writers who use motifs inspired by the Greek War of Independence in order to communicate their thoughts.

On the occasion of the numerous events and actions organised in 2021 to commemorate the Greek Revolution of 1821, **Maria MANOLA** and **Anna Irini TSATALBASOGLU** seek to determine whether these actions move and interest the “foreigner” of today, focusing on the impact of the monuments and events of 1821 on tourists through the eyes of the Other.

The Scientific Committee of the Conference

Chairman

Achilleas G. CHALDÆAKES (Dean, Department of Music Studies)

Vice-Chairman

Ioannis Dim. TSOLKAS (Department of Italian Language & Literature)

Members

Anastasia ANTONOPOULOU (Department of German Language & Literature)

Rubini DIMOPOULOU (Department of Italian Language & Literature)

Spyridon MAVRIDIS (Department of Spanish Language & Literature)

Efterpi MITSI (Department of English Language & Literature)

Despina PROVATA (Department of French Language & Literature)

